

RAZGOVORI IN RAZGLEDI

LIST ŠTUDIJSKEGA KROŽKA ZA SLOVENSKO KULTURO — RESEARCH CENTER FOR
SLOVENIAN CULTURE — 1 WALKER RD., WILLOWDALE, ONTARIO, CANADA

November 1956

številka 7 - 8

O.A.M.D.G!

31. julija 1956 je poteklo 400 let, odkar je umrl ustanovitelj jezuitskega reda sv. Ignacij iz Loyole.

Čeprav so za to obletnico napisali mnogo spominskih člankov in celo knjig, ne bo odveč, da se spomnimo tega izrednega moža Previdnosti tudi v Rir, ker je zapustil vidne sledove v svetni kulturi Zapadne Evrope in tudi slovenskega naroda.

Zgodovinar Joseph LORTZ dobro povdarja v Zgodovini Cerkve (po 5. in 6. nemški izdaji prirejena angleška izdaja Edwina G. Kaiserja, C. PP. S., S. T. D., History of the Church, str. 387), da se izživlja katoliška pobožnost med dvema poloma, med dejavnostjo in med mističnim premišljevanjem. Pravilno izravnanje obeh je polnost katoliškega življenja. V Španiji 16. stoletja predstavljata obe polarosti Ignacij in Terezija.

Namen novo ustanovljenega jezuitskega reda je bil pokeg samoposvečenja dušno pastirstvo in širjenje vere med pogani mn krivoverci. Zlasti značilna pa je bila četrta jezuitska obljuba p-biti brez ugovora na razpolago papežu, kjer koli jih potrebuje.

Pri večini svetnikov moremo kaj lahko ugotoviti, da je bilo njihovo lastno posvečenje čeprav je bila svobodna volja s pristankom na sodelovanje z božjo milostjo gotovo odločilna, bolj postranski proizvod. Svetniki so orodje Previdnosti, preko katerih vposega Bog odločilno na razvoj človeške družbe, ker je pač vera temelj vsake resnične kulture! Morda najbolj očiten primer je spreobrnjenje sv. Pavla, ki se je iz preganjalca Cerkve spremenil v teoretika in praktičnega graditelja Kristusovega mističnega telesa. Pa tudi drugi svetniki predstavljajo sociološko gledano idealne tipe, ki izoblikujejo in povdarjajo zlasti one lastnosti, ki jih njihova doba za izravnost najbolj pogaša. S svojim zgledom, ki dogradi nekatere značilne poteze do skrajnega življenjskega možnega viška, vzbude pozornost okolice, začno zbirati okoli sebe ožje skupine, ki širijo te za zdravo življenje družbe potrebne poteze v vedno širše kroge. Zavedno ali nezavedno so obenem žariščne točke kulturne preroditve. (Primerjaj tudi članek Lojzeta Iljice 'Sv. devica Orleanska in slovenska državnost', ki bo izšel v decemberski številki Slovenske države)

V Ignacijevi dobi je individualizem že presel iz filozofije (nominalizem) v vsakdanje življenje. Versko enotnost Evrope je razbil protestantizem, družbeno občestvenost srednjega veka vladarji s povdarjanjem absolutne neodvisnosti poedinih držav in z uvajanjem centralizma, pa tudi gospodarski liberalizem se je pričel javljati. Celota je stopala v ozadje, v ospredje pa je silil del, poedinec, atom.

V zgodovini je težko reci, kaj bi se zgodilo, če določene sile ne bi nastopile v določeni dobi, ker so zgodovinske dobe vedno edinstvene in ni mogoče z njimi eksperimentirati. Toda povsem varno smemo trditi, da bi zdrknila Evropa mnogo hitreje in temeljiteje v duhovni in družbeni razkroj, ki ga pomenita prevladovanje materializma in individualizma, če ne bi ustanovil Ignacij jezuitskega reda, ki predstavlja povdarek celote in podreditev poedinca celoti do tolike mere, da je možna in varna samo še v veri. Pa še v redu more priti kedaj pa kedaj do neupravičenih trdot za poedinca, ker pač tudi redovi niso zavarovani pred nezanesljivim človeškim elementom. Kdor ne pojmuje te poteze jezuitskega reda nadnaravno, mu bo ostala vedno kamen spotike. Zgodovinsko gledano pa je prav ta razpoložljivost jezuitov dala Cerkvi na razpolago elitno četo dobro vzgojenih in odlično šolanih duhov, ki so bili vedno privravljeni sprejeti še tako težke in delikatne naloge brez ozira na osebna nagnenja in želje.

Z geslom 'Vse v večjo slavo božjo' so zavrli jezuitje pretiranost humanizma, ki je zmotno menil, da bo dvignil človeštvo, če bo prerezal njegove vezi z Bogom. Z brezkompromisno doslednostjo so postavili v središče vsega zopet Boga. Ker more človeštvo kot celota in tudi poedinci dosegati pounost možnega razvoja ter relativne popolnosti le ob priznanju te stvarne odvisnosti, so jezuitje s tem povdarkom teocentričnosti do- prinesli mnogo tako h katoliški gbnovi kot kulturnem prerodu, ki se je med Slovenci čitno pokazal zlasti v baroku.

Rudolf Čuješ

PSIHOLOGIJA ODNOSOV

Razgovori in
razgledi
st. 7-8, str. 128

MOŽ IN ŽENA

Težko bi močneje poudarili važnost razmerja med možem in ženo kot ga je neka ameriška pisateljica s stavkom: 'V primeri z zakonom jerojstvo malenkost in smrt nepomemben dogodek'. Prav zato so tudi tako silno važni medsebojni odnosi med zakonci. Kako težko mora biti sožitje, kjer žena nima smisla za moževe osebne težnje in mož ne dovolj potrebne ljubeznivosti in obzirnosti do žene! Kjer ni medsebojnega obojestranskega razumevanja, je tveganost že tako neznane povezanosti prihodnosti obeh še podvojena! In k temu se pridruži še nič manj bridka usoda v takem zakonu živečih otrok!

Znani psiholog Müller-Freienfels pravi, da se izražamo napačno, če trdimo, da smo zakon 'že sklenili'. S porokom namreč zakon šele začnemo, kajti medsebojna navezanost mora iz dneva v dan rasti. Kako narobe ravna jo nekateri možje: dokler je bil fant, se je z veliko vneto potegoval za svojo deklico, da je ja ne bi odbil, nobene prilike ni opustil, da bi ji ne skazal pažnje in občudovanja. Kako skrbno se je premagoval in skrival svoje napake. Kazal se ji je vedno v najlepši luci. Ravnal je, kot da hoče samo pobožati plaho grlico, ki se izmika njegovi roki. Zato je bila ta roka tako rahla, obzirna in krotka, samo da je ne bi žalil, da bi je ne plašil. Komaj pa je zakon 'sklenil', je že nastopil tako, kakor da je grlico v 'kletko zaklenil', češ, zdaj mi ne moreš več uiti, zdaj si moja; delam, kar hočem, in s teboj ravnam, kakor hočem. Zdaj je vseeno, kako gledaš name. In kar je še hujše: zdaj me tvoje zamere nič več ne prestrašijo, mi niso nič več mar.

Za takega moža je zakon s poroko res 'sklenjen'. Prav nič se ne zaveda, da se je takrat šele začel, da se mora ljubezen, ki sta jo pred pričami prižgala, nadaljevati, da ji mora vsak dan prilivati olja nove gorečnosti, da mora kot dober mož ženo vsak dan na novo zasnovati za njeno ljubezen in se zavedati, da bo njun zakon sklenjen šele z njegovo ali njeno smrtjo. Podobno ali še huje večkrat ravna žena z možem. Ne zaveda se svoje dolžnosti, ki jo je v zakonu sprejela v vsem obsegu. Mnoge žene imajo do moža - ne da bi se tega prav zavedale - približno tak odnos kakor čebele do trotoev, - samo da je bilo doseženo njeno hrepenenje po otroku, ljubezni za moža ni več. Nekateri ženi se zdi namreč samo po sebi umevno, da se je kot dekle za svojega moža 'potegovala', si prizadevala, da bi ga kot fanta pridobila in ohranila zase; hudo bi ji bilo, če bi ga zgubila. Zdaj se ji zdi, da je drugače, ker zdaj je 'njen', zdaj ga ne more več 'zgubiti'; in nato pride še tretje: zdaj ga tudi več ne 'potrebuje'.

Grafologi in izkušeni psihologi trdijo, da bi zakonske neprijetnosti, povzročene zaradi drugih okoliščin, lahko mirne duše prezrli, če bi bile medsebojne intimne vezi zadovoljive. V tem se razodeva globoka psihološka razlika med moško in žensko naravo, ki je na kratko nakazana z izrazom: 'naravni nagib' pri moškem in 'duševni nagib' pri ženi. Mož, ki žene v tem ne razume, ki je pust in morda celo robat, neokusen in brezobziren v svojih odnosih do nje, je sebi in ženi slabo postlal. Če je taka žena z leti vedno bolj občutljiva, zamerljiva, jezljiva, črna ali celo živčna, se temu ne sme čuditi. Še manj kaže iskati vzroke vse naokrog in hoditi k zdravnikom. Ako bi bil bolj prisrčen do nje, ako bi v najintimnejših odnosih čutila več 'duše' ne samo telo in njegovo potrebo, bi z večjim zadoščenjem sprejemala tudi njegovo telo, pa bi bilo tudi njeno telo z dušo vred bolj zdravo.

Ljubezensko razmerje med možem in ženo pomeni najmočnejši steber zakonske sloge, ki vse druge stebre drži pokonci.

Zakon je res kakor bronast žvon: samo tako dolgo ima prijeten glas, dokler ne počí. Ko pa dobi razpoko, a zaman zalivate in popravljate; lahko jo za oči popolnoma odpravite, a prejšnjega lepega in donečega glasu ne bo nikoli več. To velja tudi za prijateljstvo v zakonu. Lepo in neokrnjeno je samo, dokler ni mučnih sporov. - Spori pa niso isto kot nespোরazumi. Nespোরazumi povzročijo samo nenamerno in nepričakovano žalost ali bolečino, a prijateljstvo navadno še poglobijo, ker odstranijo nejasnosti in pripeljejo do še globljega medsebojnega poznanja.

Nekaj čisto drugega pa so prepiri in spori. Prijateljstvo, zlasti pa tisto, ki naj druží moža in ženo, je tako dragoceno, da je vredno veliko potrpeti, preden ga z eno samo besedo razbijemo. Morda požrtvovalna in potrpežljiva žena res vse pogoltne, toda na dušo ji leže kakor slana in ji zamori toplino ljubezni. Isto velja za moža, če mu žena 'vse odbrenka', kar ima ne le na srcu, temveč tudi na jeziku, in če z izrazi, ki ga žalijo in ranijo, ne skopari.

Kolikor lepši so odnosi, toliko večja je občutljivost; kolikor bolj so na dnu srca drug z drugim povezani, tem bolj se podpirajo, a v slabem primeru se utegnejo prav tako tudi - podirati.

Pri odnosu med možem in ženo moramo omeniti tudi razliko med tako imenovano moško in žensko govorico: moške govorice nam ni treba posebej razlagati, ker je jasna. Pristna moška govorica ne pozna zvitosti in ovinkov, pa tudi ne obzirnosti in največkrat ne sočutja. Žena se izraža po ovinkih, malo 'nakaže' z nekaj besedami ali samo s kretnjo, pa že misli, da se je izrazila dovolj jasno. Izraz na obrazu, pogled, celo misel bi moral možki uganiti. Kratek premolk bi bil moral opaziti, slutiti, doumeti, razumeti.

Znani filozof Leisegang je v osvetlitev, kako različna je moževa in ženina govorica in kako usodno utegne biti nerazumevanje teh razlik, napisal tale primer: Nedelja dopoldne: miza za zajtrk je pogrnjena in prikupno pripravljena ter s šopkom cvetlic okrašena. Hišni gospodar sedi v naslonjaču, še brez ovratnice, neobrit in v copatah, bere uvodnik v dnevniku ki ga je pravkar prejel. Gospodinja ima lepo urejene lase in novo obleko. Vsa žari od veselja in živosti. Ko mu drugič naliže kavo, reče smehljaje se: 'Brati pri jedi ni zdravo'. Mož začudeno zamrmra: 'Kako', in nemoteno dalje bere.

Na čelih obeh je že opaziti oblake nevolje. In res: v petih minutah se že razlega po hiši pravi prepír. In kaj je bil vzrok? 'Jezikovni nespোরazum', bi rekli. Če bi prevedli ženine besede v govorico moža, bi se žene besede nekako takole glasile: 'Želim, da se zabavaš z menoj, ne z branjem ter da mi pohvališ lepo obleko, urejene lase in dobro voljo. Ona si je na tistem mislila: 'Ko si bil še ženin, nisi nikoli prišel predme in me zanemarjal in neobrit. Tudi mojo zunanost si zmeraj rad občudoval. Poleg drugih lastnosti je bila prav to med tistih, zaradi katerih si se mi priljubil in sem te vzela. Ti seveda misliš, da je zakonska pogod-

ba važna, pa enega važnih pogojev ne upoštevam več. Izgubil si namreč oči za to, da sem žena, ki sem se pre-
in sedaj lepo oblekla zaradi tebe, in si tudi danes dala urediti lase zato, da bi tebi ugajals. Ti pa me še
pogledaš ne, se za mojo zunanost nič veš ne zanimaš in me nič več ne občuduješ.

Moški premalo pomisli, koliko napora žena vloži v malenkosti, da mu dobro skuha, pripravi njegovemu okusu
priljubljeno jed, da se lepo obleče, da je urejena in ljubka. Žalostno bi bilo za ženo, ko bi tega čuta ne i-
mela, ko bi premalo dala na svojo zunanost, saj zanemarjena žena ni za moškega nikoli privlačna. Kako bi tu-
di bilo, če ne bi imela lepe lastnosti, skrbi za zunanost, red in snago. In prav zato je tem bolj čudno, da
moški dobre lastnosti žene, ko se za svojo zunanost potrudi zato, da bi mu ugajala, ne znajo dovolj ceniti!
Ko bi hoteli moške ob primerni priložnosti dajati ženi vsaj majhno priznanje, morda eno samo besedico pažnje,
bi bile žene mnogo zadovoljnejše in srečnejše.

Razlike med možem in ženo govorico odenemo navadno v razliko med govorico razuma ali glave ter govorico
ljubezni ali srca. Mož, ki razume ženo govorico, to je govorico ljubezni, lahko pri ženi vse doseže. Car-
neggie lepo pravi: 'Dovolj je, če malo pohvali njene gospodinjske sposobnosti in takoj bo pričela varčevati
in dom urejevati. Dovolj je, če ji prizna, da je v navadni obleki nadvse ljubka, in odrekla se bo muham zadnje
pariške mode.'

Zelo važno za zakonsko življenje je, da se tako mož kot žena potrudita razumevati drug drugega. Tako ražu-
mevanje dela čuda tudi v primerih, ko je eden od obeh obremenjen s kakšno značilno slabostjo (n.pr. pijanostjo).
Toda, treba je znati. Pa prav v tem je umetnost, ki se ne da naučiti iz nobenega priročnika. To je razumevanje,
ki ga narekuje ljubezen in njena logika, tista, ki gre preko običajne govorice, ki se razume na skrivnostno
pisavo, za katero ne bo nikoli niti največji veleum dobil patenta, da bi jo odkril, kajti odkrivati jo mora
vsak dan na novo sleherno človeško srce, ki hoče najti pot do srca svoje najbližje okolice. To je edinstve-
na psihologija medčloveških odnosov, ki jo nekaterim zaman dopovedujete; samo tisti, ki se jim ta govorica
medsebojnega razumevanja odpre, so res poklicani, da živijo v intimni povezanosti zakonskega življenja. V tem
je velika skrivnost zakonske slege in sreče!

ODNOS: STARI IN MLADI.

O vsaki dobi človeškega razvoja se dajo postaviti značilnosti, zakonitosti in meje, samo za starostno do-
bo to ne velja. Tudi izrek: 'Zdrav duh v zdravem telesu', velja za starost večkrat ravno obratno: zdrava duša
v bolnem telesu.

Zavest staranja je različna, navadno štejemo okrog 50. leta. Nekateri ne marajo priznati, da so stari. Za-
to se v znamenje protesta v drugi polovici življenja vnovič vržejo v romantično življenje. Posebno pri umetniš-
ko čutečih naravah je to prav pogostno. Gledališki umetniki se težko vživijo v to, da je treba oditi z odra.
kulturni delavec se zave svoje starosti, ko sliši o odličnih osebnostih, mlajših od njega; večina pa tedaj,
ko odrastejo lastni otroci.

Ločimo več vrst starosti. Tako imamo n.pr. starce, ki nikoli niso bili mladi, to so tisti, ki imajo po s
svoji naravi star značaj. Taki dosežejo navadno šele v starosti svoj višek. So primeri, ko pisatelj napiše
svoja najboljša dela po svojem 60. letu. Pa tudi med navadnimi ljudmi najdemo staro rojene, ki se v mladosti
ukvarjajo s čebelarstvom, lovom in podobnimi stvarmi, na stara leta pa si kupijo posestvo, začno zidati hišo
in se poročijo. Spet drugi so takozvani večni mladeniči, ki so nekako pravo nasprotje staro rojenih. To so ne-
uravnovešeni značaji, večni sangviniki, vedno za nadstropje više od drugih; hočejo biti po vsej sili še vedno
središče družbe in njene zabave. So zanesenjaki, prenapeti idealisti, ki jih nobena stvar ne izuči.

Na splošno prevladuje dobrodušen tip starčkov, ki so pod vtisom, da je na zemlji vse minljivo, nehote bolj
uvidevni, ne jemljejo stvari tako hudo in se ne razburjajo za malenkosti. V presoji krivde najdejo povsod opravi-
čilo in olajševalne okoliščine. Zato so tako dobri in popustljivi do svojih vnukov, kar do lastnih otrok ni-
so bili. Celb potuho dajejo vnukom zoper lastnega sina ali hčer. Seveda so popustljivi tudi zato, ker se ne
čutijo odgovorne za njih vzgojo.

Nekateri ljudje se v starosti čutijo pomirjene in srečne čes? Kaj je mladost proti starosti: sama neute-
šena želja naprej po nedosegljivih vzorih, pa same neuravnovešene strasti, ki povzročajo le nemir srca. Sedaj
je pa vse to lepše: ideali so doseženi, strasti so se polegale, pogled je v preizkušnjah očiščen, srce prenov-
ljeno; s pomilovanjem pa gledajo na nemirno mladost, ki se zaman peha za svojimi cilji, dočim oni čakajo samo
še na smrt in onostranstvo. So celo stari ljudje, ki se prav nič ne bojijo smrti. Se celo stari ljudje, ki se
prav nič ne bojijo smrti. Pisatelj Mencinger si je baje v Krskem oskrbel prostor za grob, kamor je hodil vsa-
ko jutro na sprehod. Podobno tudi Paul Claudel.

Zaradi motenj spomina in okostenelosti mišljenja, ki neredko nastopata v starosti, je odnos starih do
družbe, zlasti do ožjega okolja in sorodstva, večkrat krivičen. K temu je treba dodati še zavest nepotreb-
nosti in nujno izgubljanje oblasti ter ljubezni. Prav zato je sožitje starega in mladega rodu večkrat ne-
mogoče. Mladi imajo svoje načrte in cilje, pri kateri jih stari ovirajo. Ako si mladi gospodar dovoli spre-
membo pri hiši, občutijo stari to kot osebno žalitev. Gospodinje le nerade izročijo 'kuhalnico' iz rok. Zač-
nejo se čutiti zapostavljene. Užaljenost za izgubljeno oblast in ljubosumje dajeta n.pr. tašči pogon za ne-
verjetno bolešno duševno mučenje, ki se ponavlja med tremi bitji v navidežno mirnem, normalnem domu. Hu-
dobijo zna zakriti s solzami, namišljeno bodeznijo ali celo z dobroto, samo da gre boj brez hrupa in da nje-
na beseda še kaj velja, pa čeprav je pri tem močno ovirana svobodna rast nastajajoče nove družine. Prav zato
je zelo priporočljivo, da žive mladi ločeno od starih. Če pa je sožitje possible razmer nujno, je važno, da
se medseboj iskreno spoštujejo in se tako mladi kot stari zavedajo posebnosti, ki jih življenje samo prina-
ša: stari boleče slovo od življenja, mladim pa gorečo željo po življenju.

Ljudje bi bili neprimerno srečnejši kot so, ako bi imeli pravilne medsebojne odnose. To ne velja samo za razmerje med člani družine, marveč prav tako za razmerje družine in njenih članov do sosedov, kjer niso mišljeni zgolj neposredni sosede, temveč vsi znanci in sorodniki, s katerimi se pogostejše srečujemo bodisi zaradi bližine stanovanja ali pa zaradi skupnega dela. Medsebojno poznanje je podlaga medsebojnega razumevanja, kar je isto kot sporazumevanje, v čemer je zaobsežen že velik del človeške sreče. Saj 'dobro se razumeti' s kom je isto kot 'biti si z njim dober', živeti z njim v slogi in miru in medsebojni pomoči, kar dobršno olajša življenjske težave in tako osrečuje. V sporazumevanju ljudi v medsebojnih odnosih je velik del 'duševnega zdravja', ki je važen pogoj za slogo ter preko nje za osebno zadovoljstvo ter srečo v skupnem življenju.

V medsebojnih odnosih se ljudje nagibljejo v več skrajnosti, ki jim rušijo življenjsko ravnotežje, z njim pa slogo in srečo.

Osnovna bolezen, za katero hira sodobna družba, je nezaupanje! Če vedo eni, da drugi glede neke stvari drugače mislijo kot oni sami, jim ne zaupajo ničesar več. Njih odnos so le vsakdanje fraze, nujne besede glede skupnega dela ali stanovanja ter morda še pozdrav, ki pa nikakor ni iskren, marveč le še ostanek neke priučene olikanosti in formalnosti. Najhujše pri tem pa je, da nezaupanje raste in se razraste v predsodke, ki po naravni poti duševne dejavnosti preidejo v sovraštvo. Taki kmalu o svojih 'sovražnikih' ne vedo nič več dobrega povedati. Kako bi tudi vedeli, ko jih pa prav nič ne poznajo razen po svojih a-priornih predsodkih. S takimi pomisli o njih hodijo okrog in razdvajajo sosede. Zmanjšujejo njihov ugled, ker upajo pri tem na povečanje svojega. Zlasti med ženskami se najdejo celo radodarne osebe 'dobrega srca', ki pritečejo vsem potrebnim na pomoč, toda privlečejo s seboj svoj silno ostrí jezik, s katerim vse okrtajo in opletejo, tako da pušajo za sabo kljub vsej dobroti glavobol in nikakor niso priljubljene. Tukaj so primerne besede sv. Pavla: 'In ko bi razdal v živez vse svoje imetje in ko bi dal svoje telo, da bi zgorel, ljubezni pa ne bi imel, mi nič ne koristi' (Kor 13.) Nekateri gredo v svoji rafiniranosti še dalje: usluga jim pomeni najboljšo sredstvo za podjarmljenje okolice.

Preveč bi se zavleklo, ako bi si hoteli podrobnejše ogledati vse možnosti in probleme, ki so vsak dan aktualni v medčloveških odnosih. Dobe se sicer celo med inteligenti ljudje, ki ne polagajo mnogo važnosti na to in so zato sami brezobzirni do drugih, kljub temu pa se poraja v podzavesti vsakemu nekako vprašanje: Kako naj sredi ljudi živimo z drugimi, da si ne bomo drug drugemu na poti?

Odgovor na to vseobsegajoče vprašanje nas postavlja pred dve osnovni zahtevi:

- 1.) Vsakdo naj bi razumel ali vsaj skušal razumeti posebnosti in navade, pravice in dolžnosti, nazore in želje svojega bližnjega.
- 2.) Vsak član družbe naj bi bil iskreno voljan priznati, sprejeti nase in upoštevati obveznosti, ki jih ima do drugih.

Ali - če se zopet izrazim z besedami Milana Komarja v Vrednotah: 'Če je danes v svetu tako malo ljubezni, je to v nemali meri zato, ker je danes v svetu premalo realnega spoznavanja. Ljubezen se obrača od sebe v svet, v svet ljudi, med bližnje, in v svet stvarstvo. Ljubezen je odprtost za vso stvarnost, ponižno sprejemanje vse stvarnosti, predanost stvarnosti. Zato je ljubezen etična baza realnega mišljenja. Ljubezen je resignacija na vso apriorno gospodovalnost, odpoved vsemu apriornemu urejanju. Ljubiti bližnjega se pravi hoteti njegovo dobro, ki je lahko in največkrat tudi je različno od našega dobrega; treba se je postaviti na stališče, ki je različno od našega in tedaj ne urejamo bližnjega po naših interesih, ampak mi se urejamo glede na dobro bližnjega.'

(konec) Mira Čufes

NASPROTJE

Pri nekem predavanju prof. Riehla iz Gradca o razvoju umetnosti v Evropi je posebej opozoril na posebnost Michelangelove umetnine - Julijev nagrobni spomenik, ki nudi tri različne vtise. Od ene strani kaže Mojzes z Rahelo veliko notranjo zbranost, z druge strani z Leo razgibano dejavnost, pogled od spredaj pa kljub temu predstavlja veliko harmonijo, ki združuje obe nasprotji v polnost življenja. Podobno je v življenju, kjer opazimo mnogo miselnih nasprotij, ki pa morajo biti dana, kadar je življenje polno in bogato ter zdravo. Šele bolj ali manj izključno prevladanje enega nasprotja povzroči krize.

To dejstvo je zbujalo pozornost že mnogih, n. pr. Pitagorejcev, Platona in novoplatonikov, Goetheja in romantikov. Mnogo primerov najdemo v sv. pismu, Nikolaj iz Kuze imenja Soga coincidentia oppositorum. Nasprotje je priljubljeno orodje angleškega konvertita G. Chestertona (n. pr. delo Orthodoxy) Sistematično pa ga je obdelal Romano Guardini v knjigi DER GEGENSATZ, Versuche zu einer Philosophie des Lebendig Konkreten, ki je izšla l. 1955 v drugi izdaji. Prva izdaja je izšla l. 1925.

Delo je posvečeno Karlu Neudoerferju. Avtor piše, da je plod njunega skupnega dela v letih 1905 do 1912. Nov je avtor porabil za predmet predavanj na vseučilišču v Berlinu v zimskem semestru 1923-24. Druga izdaja, ki je izšla za sedemdesetletnico avtorja, vsebuje samo nekaj manjših popravkov. Avtor pravi, da je knjiga sicer mladostno delo, ki ga zaradi pomanjkanja časa ni mogel v celoti še enkrat predelati ter predstavlja samo zasnitek ideje, toda ta se mu zdi še sedaj pravilna, zlasti ker jo je preikusil na mnogih poedinih področjih.

Dr. Karl Wucherer-Huldenfeld (Die Gegensatzphilosophie Romano Guardinis, Wissenschaft und Weltbild VIII., str. 288-301) omenja, da so delo ob izidu l. 1925 malo upoštevali, čeprav je vsebovalo formulo integralne dialektike (bolj pravilno bi bilo 'dialoga') mišljenja in bivanja, ki je podlaga vsega Guardinijevega znanstvenega in kulturnega dela, ki ga ni malo in ki je odločilno vplivalo na katoliško mladino povojne dobe tako v Nemčiji (mladinsko gibanje Quickborn) kot v Avstriji (*Neuland) in tudi v Sloveniji (križarstvo).

NAMEN DELA. Srednji vek je bil duhovno enoten, toda poedina področja so prehajala nekritično drugo v drugo (teologija-vera, pravo-pravnost, itd. Novo dobo označuje poabsolutenje poedinih področij. Danes stojimo pred

nalogo, da povežemo izsledke kritične dobe v novo enoto, ki pa seveda ne bo več naivna kot v srednjem veku, marveč kritična. Celotna knjiga naj služi tej nalogi (str. 41, op. 8)

Razgovori in
razgledi
st. 7-8., str. 121

DEJSTVO NASPROTJA

Stvarnost je polna nasprotij (ne protislovij!) Telo dojemamo kot celoto, pa je sestavljeno iz poedinih celic; melodija predstavlja celoto, pa sestoji iz poedinih opredeljivih tonov, misli in občutki ter doživljaji se menjujejo, pa se kljub temu zavedamo lastnega jaza. Pojmi, ki predstavljajo logično nasprotje (celota-del; statika-dinamika; vsebina-oblika) predstavljajo v stvarnosti konkretno enoto.

Življenje je očitno sestavljeno iz obeh nasprotij. Ločitev kot jo dojemamo razum ne gre do temelja, ni absolutna, marveč samo relativna. Toda stvarnosti ne predstavlja mešanica obeh pojmov (zmota romantike) niti sinteza v višjem tretjem (zmota dialektike), marveč svojevrsnost - prav na s p r o t j e, svojsko razmerje, v katerem dva momenta drug drugega istocasno vključujeta in izključujeta (enantioološko nasprotje).

OMEJITEV RAZISKOVANJA

Čeprav je Guardini mnenja, da je nasprotje temeljni način bivanja ne samo vsega živega, marveč vsega konkretnega sploh, se omejuje izključno na področje človeka.

SISTEM NASPROTIJ

Ta nasprotja predstavljajo poseben red in skupine, ki dovoljujejo rabo oznake - sistem.

KATEGORIČNA NASPROTJA se dele v izkustvenaj in nadizkustvena.

1. Izkustvena-intraempirična se javljajo na področju človeka, v kolikor jih izkustveno zaznavamo ali zaznati moremo. So temeljna nasprotja, ki jih ni mogoče zreducirati na bolj enostavna (na področju telesnega in duševnega).

DINAMIKA:

gibanje telesa, fizikalni in kemični procesi, duševnost
rast, tok

STATIKA:

kosti, udje, organi, oblika, prostor

vpliv na miselnost

dinamični personalizem, impresionizem
gotični, favstovski človek

Parmenides, egipčanske piramide, konservativnost,
aristokracija -

POLNOST:

kaj, vsebina materia prima
fantazija

OBLIKA:

telo, udje, predstave, navade, značaj
oblike delovanja

vpliv na miselnost

dionizijsko mišljenje

apolinično mišljenje

POEDINO:

teženje k uveljavljanju poedinega-hipertrofijska organov, poabsolutenje poedinih kulturnih področij
individualizem

CELOTA:

smisel poedinega le v celoti-do samozrtvovanja

kolektivizem

2. Nadizkustvena-transempirična se kažejo v odnosu izkustvenega sveta do globinskega področja življenja, ki ga samega ni več mogoče izkustveno dojeti. Življenje zaznavamo namreč kot usmerjeno od znotraj navzven in od zunaj na znotraj. 'Dejstvo življenje' pomeni, da ima izvorno točko, ki leži navznotraj, 'onstran' izkustvenega področja'. (str. 79)

USTVARJANJE:

iz notranjosti, spočetje in rojstvo, novo
Plato, Avguštin

IZVIRNOST:

neizsiljiva, nepreračunljiva

IMANENCA:

osredotočenje na eno točko (velika bolečina, veliko veselje, močan spomin), sredinakontemplacija
Marija

RAZPOLAGANJE:

razporejanje že danega
Aristotel, Tomaž Akvinski

PRAVILO:

vezanost, red, doslednost

TRANSCENDENCA:

iz sebe ven- obvladanje okolice, agresivnost
dejavnost
Marta

Nadizkustvena nasprotja se razlikujejo od izkustvenih v tem, da so si bližja kot ona ter bolj podobna: '...ta določajo povezanost izkustva k središču njegovega bistva (79), ki ga imenuje nadizkustveno točko življenja (80).

TRANSCENDENTALNA NASPROTJA.

Ta skupina temelji v dejstvu nasprotja kot takega in podaja v bistvu utemeljene vidike, po katerih moremo ugotoviti pristnost nasprotja. V nasprotju vsebovana momenta si morata biti podobna, sorodna, ker sicer ne bi bil možen odnos med njima; morata se pa tudi razlikovati, biti ločena, sicer bi imeli kvaliteto enakosti (identiteta). Biti morata med seboj povezana, tvoriti enoto, ker bi sicer imeli dvoje posebnih dejstev; morata pa biti tudi v sebi omejena, predstavljati raznolikost, sicer bi bil samo kos istega ali celo isto. Gre torej za relativno povezanost in ločenost dveh momentov, ki sta naravnana drug na drugega (80-81).

KVALITETO nasprotja zadevata

PODOBOST

biti fizikalni in kemični zakoni za vsa telesa, podobnost
zgradbi in službi organov; predstave, volja, čustvovanje
medsebojno povezani; življenje je kvaliteta enotam
melj monističnih svetovnih nazorov

STRUKTURO nasprotja zadevata

POVEZANOST

biti, telo je povezano z živci in krvnim obtokom
kontinuiteta

RAZLIČNOST

za različna opravila so organi različno grajeni; kolikor
višje organizirani je življenje, toliko bolj različne
organe in opravila ima.
temelj pluralističnih svetovnih nazorov

RAZČLENJENOST

atomizem v fiziki, dušeslovju
kulturni avtonomizem

MEDSEBOJNI ODNOSI NASPROTIJ

Razgovori

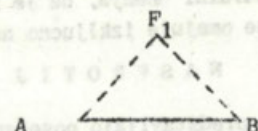
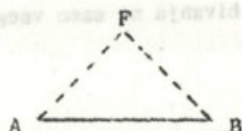
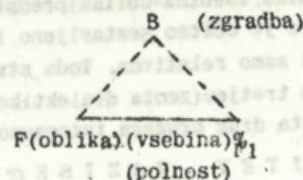
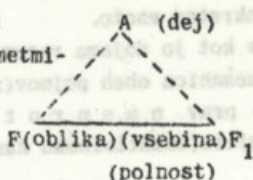
in razgledi

st. 7-8, str. 32

NASPROTJE - enota v napetosti - obe 'strani' nasprotja sta prvotni v tem pomenu, da ju ni mogoče izvajati druge iz druge, prehod ni kontinuiteta, marveč skok v drugo kvaliteto.

Ponazoritev nasprotja:

dve plošči s tremi vzmetmi - dve-zgoraj in spodaj vlečeta skupaj, ena-sredi-tišči narazen

KRIZANJE - vsaka stran nasprotja ima odnos do obeh strani drugega para, tudi izkustvena in nadizkustvena skupina. Vsak moment izkustvenega življenja nosi celotni sestav nadizkustvenih nasprotij in vsak moment nadizkustvenega sestava se razvija v celotnem izkustvenem življenju. Pa tudi transcendentalna nasprotja se uveljavljajo v kategoričnih. Tako se izraža v vsaki strani ene skupine celotni sestav obeh drugih skupin.

P.S.Ker ne moremo uporabljati

barvanega tiska, ni mogoče

razumljivo grafično

ponazoriti še

višje stopnje

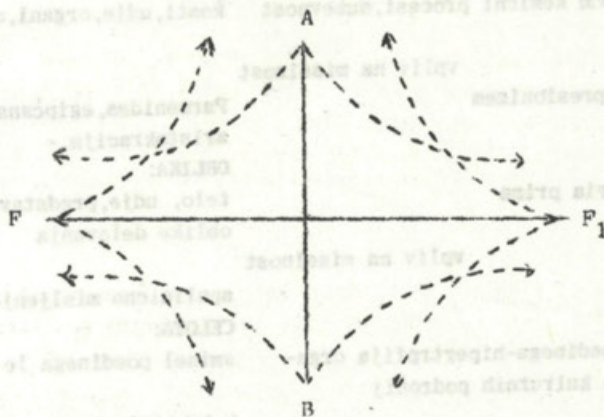
medsebojnega

prepletanja,

kakor jih pri-

kaže avtor v

svoji knjigi.

VRSTA - med poedinimi stranmi nasprotij se očijo posebne podobnosti. Tako se nam odkrije posebna enantiološka vrsta, posebna razporeditev obeh strani nasprotja, ki stoji - v podobi povedano - v razmerju občujočih posod. Kadar se premakne poudarek od ene strani na drugo, se to ne primeri samo v enem paru nasprotja, marveč zajame celo vrsto nasprotij na izkustveni, nadizkustveni in transcendentalni ravni. Ta red temelji na kvalitativnem odnosu, izbirni sorodnosti (Wahlverwandtschaft). Seveda so med poedinimi ravninami razlike, kljub temu pa je podobnost toliko, da je ni mogoče prezreti.

dej(dinamika)
polnost(vsečina)
poedinost
ostvarjanje
izvirnost
imanenca
podobnost
povezanost

gradnja(statika)
oblika
celota
razpolaganje
pravilo(postava)
transcendencja
različnost
razčlenjenost

Na prvi pogled me je začudilo, da veže Guardini intuitivno stran z dinamiko in oblikovno s statiko. Že površno opazovanje človeštva namreč kaže, da so kulturni krogi, v katerih prevladuje intuicija, mnogo bolj statični in nasprotno kulturni krogi, kjer prevladuje oblikovna plat, mnogo bolj dinamični. To težavo razflesimo, če se spomnimo, da vpliva vsaka stvaritev na druge šele, ko je dobila jasno obliko. Tako pomeni prevladovanje intuicije za poedinca sicer notranjo dinamiko, ki pa ostaja omejena na njegovo notranjost ter ne ograža statike družbenega življenja. Prevladujoča obličnost pomeni za poedinca statiko (izdelan filozofski sestav, umetnina), ki pa more prevrniti družbeni red (n.pr. gesla francoske revolucije). Prav zaradi dograjene oblike morejo drugi dojeti dinamično vsebino.

Guardini pravi, da obstoja koncem koncev samo eno nasprotje, ki preveva vse življenje. Toda ni ga mogoče izraziti v enem pojmovnem paru, ker bi sicer zabrisali polnost in jasnost kategoričnih nasprotij. To temeljno nasprotje moremo izraziti samo z množico posebnih pojmov, prav z obema enantiološkima vrstama.

MERA IN RITEM

V življenju vidimo, da sta dani obe strani nasprotja vedno v različni količini. Pri tem imamo poleg neštene vmesnih kombinacij tri mejne primere, ki vsi pomenijo smrt: izključitev ene ali druge strani nasprotja (ena vrednost) ter popolno ravnotežje obeh strani, kjer je vsa energija medsebojno vezana. Človek in človeštvo se kadaj to doseči v prehodu iz ene strani na drugo (n.pr. zgodnja renesansa s prebujeno osebnostjo, ki pa se živo zaveda povezanosti v občestvo). Vse živo mora vsebovati vsaj še neko najmanjšo mero druge strani nasprotja, ravnotežje velja za cilj, ki se mu skušamo bližati.

V življenju pa opazamo tudi določeni ritem, po katerem se te mere predstavljajo - poznamo vzbujanje in narščanje, pojenanje in ponoven zagon, ki mu sledi dokončni upad.

VREDNOST IN POMEMBNOST OBEH VRST

Obe enantiološki vrsti sta načelno enakovredni, ker sta obe za življenje enako potrebni. S stališča vodstva, reda, predstavljanja pa ima oblikovna vrsta prednost pred vsebinsko.

Ker praktično noben poedinec ne vsebuje obeh strani nasprotja v ravnotežju, kliče nevezana stran po dopolnilu, po doseg ravnotežja v širši skupini. Oba sestava nasprotij se združita tako, da prevzame vsak od njiju v višji celoti opravila one strani nasprotja, ki v njem prevladuje. Oba skupaj pa predstavljata tako zaključen (v stvarnosti vedno nepopolno) sestav nasprotja nove oblike. Ker je možnih nešteto enačic, ki so poleg neizravnosti še nestalne, saj se mere obeh strani nasprotja v času spreminjajo, ohranijo seveda tudi nasprotja višje vrste nevezano energijo, ki teži po vezanju z drugimi sestavi. Končna realizacija družbenega življenja nam pokaže, da sta tudi poedinec in kolektiv pojmovni par nasprotja, vsak s svojo logično prvotnostjo, ki pa moreta uspevati le v praktični povezanosti, ki jo moremo imenovati občestvo.

NASPROTJA IN PROTISLOVJA

Od nasprotij v Guardinijevi opredelitvi moramo ločiti protislovja kot so: dobro in zlo, polno in prazno, svetloba in tema, končno da in ne.

SPOZNAVNE KONKRETNEGA

Nase pojme dobivamo z abstrakcijo - z odmišljanjem vsega poedinega ter z ohranitvijo zgolj splošnega.

Pod vplivom duhovnega razvoja zadnjih stoletij je postal naš misljenje zelo abstraktno. Grki so uporabljali za pojem 'vem' besedo *οἶδα*, ki pomeni istočasno vem in vidim. Kljub abstraktnemu pojmu je Grkom v njem še sozvela konkretna stvar. Podobno je bilo v visokem srednjem veku. Skrbnega oblikovanja pojmov ni motila moč mistike in obratno. Obe sta bili povezani, saj so bili prvaki sholastike tudi mistiki. Enaka skladnost je prevevala ustvarjalnost umetnika in simbolika liturgično usmerjenih vernikov.

Guardini ugotavlja, da vsebuje naš spoznavni akt dvojno: intuicijo in abstrakcijo. Za spoznanje poedinega, konkretnega zahteva zato Guardini spoznavni akt, ki vključuje najvišjo možno mero intuicije z najvišjo možno mero abstrakcije, kar je seveda možno uresničiti samo v prehodu od ene k drugi. Ta spoznavni akt imenuje nazornost (*Anschauung*). To nazornost pa moremo neposredno izraziti samo v konkretni obliki - v dejanju, simbolu, lastnem življenju. Če jo hočemo izraziti znanstveno, moramo uporabljati zopet samo formalne pojme. Toda znanstveno-pojmovno zajetje predmeta bo gotovo popolnejše in pravilnejše, če bo izhajalo iz nazornosti, kot pa če ga bomo dobili iz samih abstraktnih pojmov.

OPOMBE

Guardinijeva filozofija življenjsko-konkretnega kaže poteze časa, v katerem je nastala - tako eksistencializma na eni strani (dr. Fischl ga šteje med krščanske eksistencialiste) kot vitalizma na drugi. Toda zavedati se moramo, da sta oba ta pojma, eksistencializem in vitalizem, reakcija na duhovni razvoj človeštva, ki je šel predaleč v eno smer, ki je pretiraval mero formalnosti na škodo vitalnosti ter mero bistva na škodo bivanja. Prav Guardinijeva filozofija nam kaže možnosti, kako moremo vplivati na duhovne pojave in razvojne tendence prav s povdarjanjem (seveda ne izključnim) druge strani nasprotja ter ohranjati neizbežno nihanje kolikor se da blizu zaželeni sredine, blizu uravnovešenja, ki pa ne pomeni sekanja obeh strani nasprotja, marveč istočasno gojitev do najvišje možne mere obeh plati.

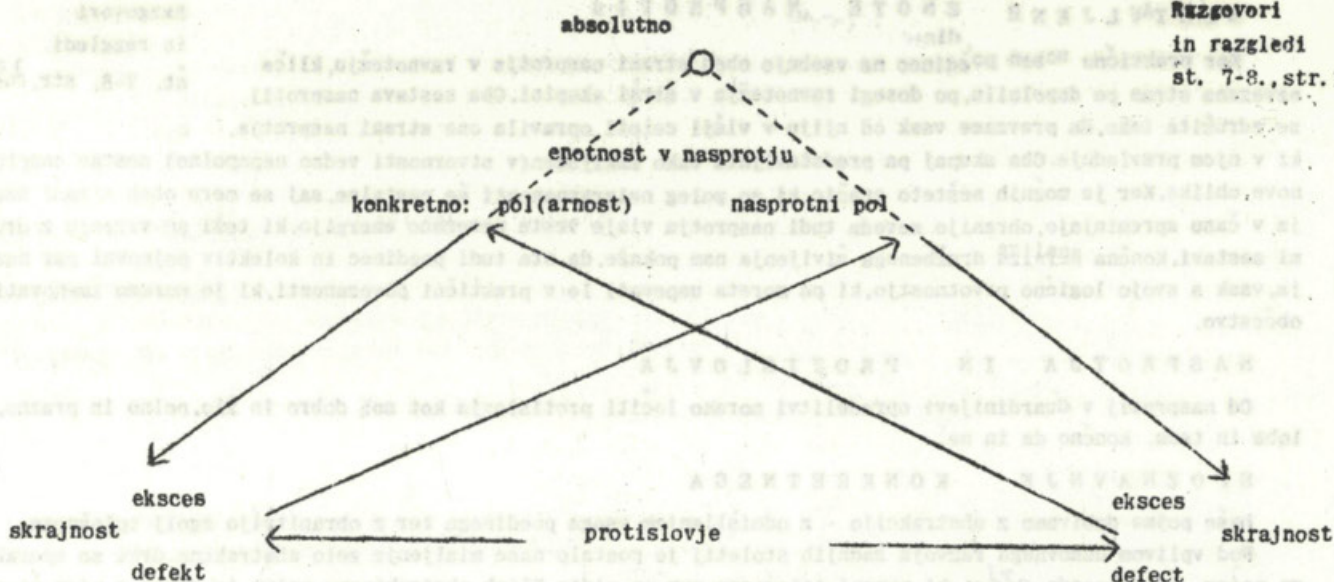
Čeprav prva izdaja Guardinijevega dela ni vzbudila tolike pozornosti, kot bi jo bila zaslužila, mu gre velika zasluga, da je z drugimi deli, v katerih je to svojo filozofijo praktično uporabljal, pripravil duhove na duhovno obnovo, ki se polagoma uveljavlja - da namreč zapuščamo pot dialektike in enostranskih skrajnosti ter skušamo iskati sredino in življenjsko napetost omejiti v razgovor, v dialog. Pri Gabrielu pa vidimo že poizkuse najti nova izrazna sredstva za temeljno dejstvo enantiološkega nasprotja (logika lika).

Guardinijev pojmovni par nasprotja ne uporablja pojmov kakor smiselnih vajeni kot opredelitev po *genus proximum* in *differentia specifica*, marveč t. zv. tipične pojme (prim. Max Weber v sociologiji), ki nakazujejo nove dimenzije stopenj v konkretnem. Pojem ni točno opredeljen, marveč je nakazana meja, v okviru katere more nastopiti, kajti mere obeh strani nasprotja so lahko različne in so tudi v času spremenljive. Vendar ne smemo razumeti Guardinijevih tipičnih pojmov v smislu statističnega povprečja kot govorimo n. pr. o tipičnem katoličanu določene dobe in določene dežele, marveč v smislu idejnega tipa, čigar vsebino predstavlja normativna ideja in tudi zaželeni ideal-izravnanje obeh strani, ki pa postane kot stalno ostvarljivo šele po smrti.

POVZETEK SISTEMA

KATEGORIČNA NASPROTJA

1. Intraempirična			
dinamizem	dinamika (čas)	statika (prostor)	zastoj, otrplost
kaos, zmeda	polnost (dionizijsko)	oblika (apolinijsko)	obličnost
elementarnost	individualiz. del, poedino	celota, splošno	totalitarizem, kolektivizem
2. Transempirična			
brez dna	proizvodnja	dispozicija	shematično-okorelo
	ustvarjanje	razpolaganje	uprava
skoki	izvirnost	pravilo, gotovost	prisilnost
samovolja	tveganje, dvig	ohranjevanje	
zaprtost	imanenca-ostajanje v sebi	transcendenca, prehajanje	izgubljanje sebe
	(notranje)	izven sebe (zgoraj)	
TRANSCENDENTALNA NASPROTJA			
monizem, mešanje	podobnost	odločevanje	pluralizem
	sorodnost	različnost	odtujevanje
analogija			
enoličnost	povezanost	razčlenitev	razpad
gola samostalnost	krogotek, enota	mnogoličnost	atomizem, anarhija
red			
ena skrajnost	nasprotje	nasprotje	druga skrajnost

PRIMERI RABE FILOZOFIJE NASPROTJA:

A. KULTURNA FILOZOFIJA

V celotni kulturi skušamo najti pare nasprotja.

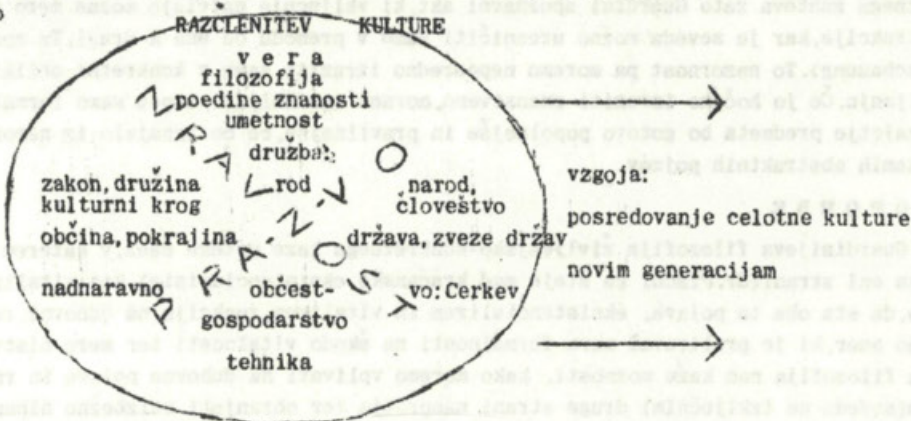
Življenje nam kaže vzporedno

nihanje v smislu vrste v

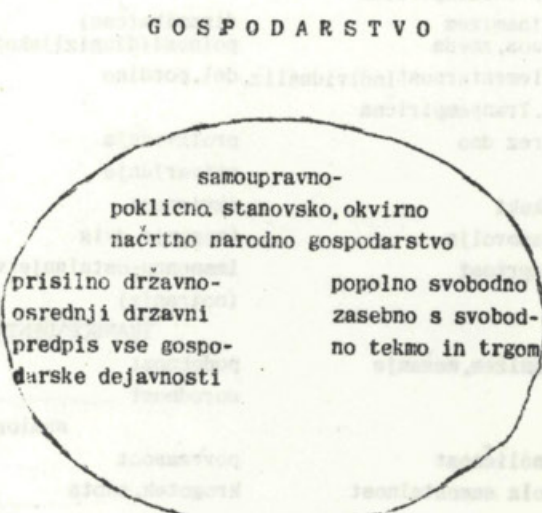
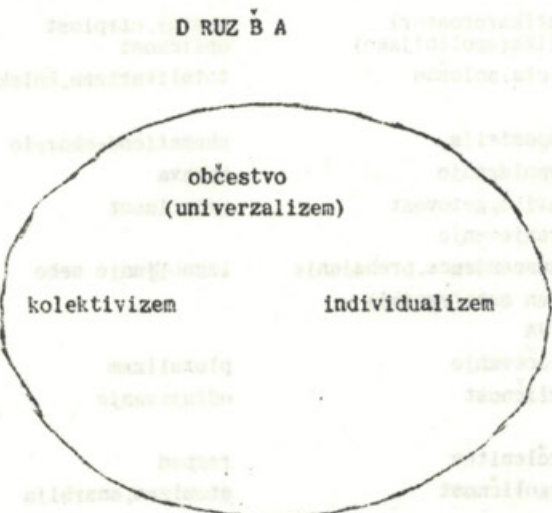
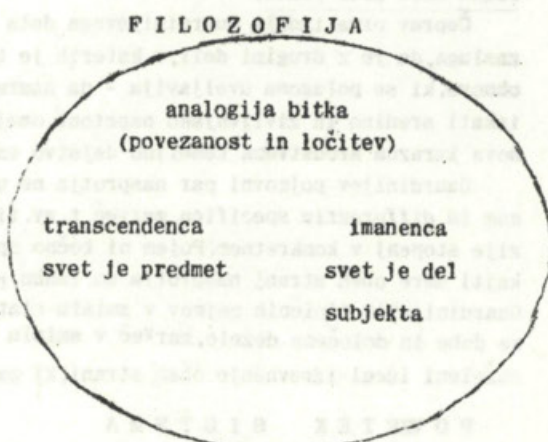
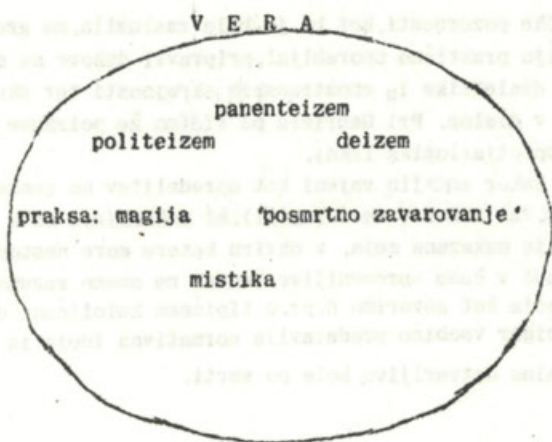
poedinih področjih

kulture-duh casa.

Nasprotje moremo grafično ponazoriti z elipso, ki ima dvojne žarišči - dva pola nasprotja, ki pa predstavljata življenjsko enoto. Prevladovanje ene strani moremo izraziti z nesimetričnostjo elipsel

NASPROTJA V POEDINIH KULTURNIH PODROČJIH:

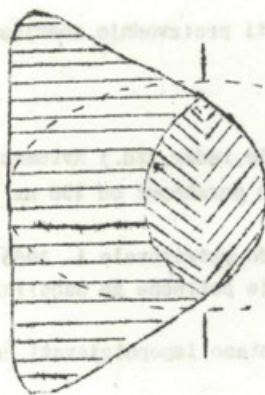
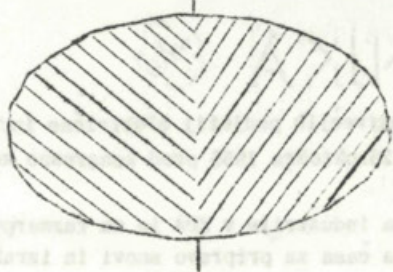
B. ENANTIOLOŠKA SOCIOLOGIJA (bolje: SOCIALNA FILOZOFIJA)

Vsak konkretni človek obstoja kot mož ali žena. Vsak pa ima v sebi biološko in duševno poteze obeh spolov, samo v različnem razmerju. Moškost in ženskost sta tako dva pola nasprotja, katerih konkretizacija je določeni poedinec. Neizravnost obeh plati vodi k stremljenju po medsebojni dopolnitvi, ki doseže višek v pravilno pojmovani združitvi (simbolično bi jo mogli ponazoriti s krogom), ki je obenem tudi potencialno posredovanje življenja novemu bitju. Ker izravnost ni popolna niti v

Razgovori
in razgledi
st. 7-8., str. 11

zakonu, je zakon sprejemljiv za širše povezanosti v obsežnejših družbah, katerih najobsežnejša je človeštvo.

Elipsa predstavlja teoretično izravnost moške in ženske plati v poedincu - neostvarljivo in bi bilo smrt družbe, ker bi bil poedinec v sebi zaključen.

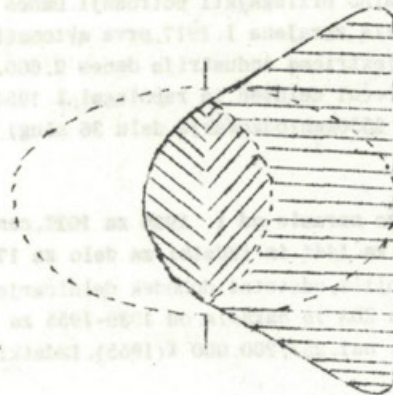
Tipični moški

Zakon

Tipična ženska

moz

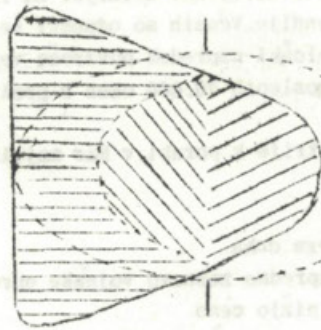
žena

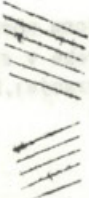
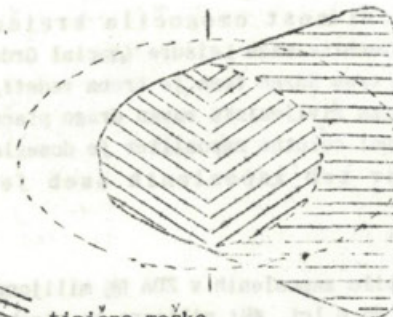
Tipična ženska

Skupina

Moški z večjo mero ženskih lastnosti

Ženska z večjo mero moških lastnosti

tipično moške
lastnosti

tipično ženske
lastnosti

nevezano, išče dopolnila izven sebe

AVTOMACIJA

GLEĐANJE PODJETNIKA

Razgovori
in razgledi
št. 7-8 str. 136

Naslednji podatki so vžeti iz izvajanj predsednika enega največjih podjetij električne industrije v ZDA GENERAL ELECTRIC g. Ralpa Jo Cordinerja, ki jih je podal 26. oktobra 1955 pred kongresno komisijo za gospodarsko stabilizacijo v ZDA.

Tehnološke spremembe v industriji so postopen proces. Večina industrije v ZDA je na razmeroma nizki stopnji mehanizacije, ker porabi izučeni delavec mnogo svojega delovnega časa za pripravo snovi in izrablja svoje kvalificirano znanje sorazmerno malo časa.

1) Industrija v ZDA more z izrabo avtomacije do vseh danih možnosti digniti proizvodnjo, zmanjšati stroške ter povečati realne dohodeke.

2) Razvoj napredka bo postopen - manj kot 3% letno.

Vodstvo GE je mnenja:

1) Tehnološki napredek je potreben za narodno obrambo (avtomatične kontrole, radar, itd.). Avtomacija je n. pr. omogočila dvig proizvodnje J 47 jet strojev za 1200% na mesec, dvignila njih porabnost od 150 na 1200 ur letenja ter znižala stroške za 15.000 \$ pri stroju.

2) Samo izraba avtomacije more obdržati sedanjo življenjsko raven. ZDA bodo potrebovale l. 1965 40% več dobrin kot danes, toda delovna sila se bo povečala predvidoma samo za 14%. Še bolj je potrebna za nadaljni dvig življenjske ravni.

3) Tehnični napredek je nujna tudi za poedina podjetja, ki se morajo neprestano izpopolnjevati, če hočejo služiti potrošniku.

4) Avtomacija bo koristila potrošnikom, delničarjem, delavcem, dobaviteljem delov in celoti. Primeri iz električne industrije: Električne ni mogoče hraniti. Proizvodnjo je treba stalno prilagajati potrošnji. Danes se to dogaja večinoma avtomatično. Prva avtomatična vodnoelektrična postaja je bila zgrajena l. 1917, prva avtomatična razdelilnica (substation) že l. 1914. Kljub uvajanju avtomacije zaposluje električna industrija danes 2.600.000 oseb. Cena toka se je stalno nižala (od 17¢ l. 1900 na 2,69¢ l. 1954). Povprečni delavec je rapolagal l. 1954 17.900 kwh v primeri s 3.155 kwh l. 1920. Povprečna hiša je porabila letno 2550 kwh (odgovarja delu 36 slug) v primeri s 339 kwh l. 1920.

Podjetje GE kaže naslednjo sliko:

Povprečne cene vseh izdelkov (razen poljedelskih proizvodov) so narasle od l. 1939 za 102%, cene GE izdelkov samo za 57%. To kljub dejstvu, da so narasle istočasno cene surovin za 144% in izdatki za delo za 177%. Kljub izboljšani kvaliteti izdelkov! Vrednost podjetja - delnic - se je potrojila, odstotni dohodek delničarjev (dividende) je ostal v glavnem isti (1939-12,4%; 1954-13%). Zaposlitev v celotnih ZDA je narasla od 1939-1955 za 37%, pri GE za 214%, prejemki uslužbencev so se dvignili od 15.000.000 \$ (1939) na 1.257.200.000 \$ (1955). Izdatki podjetja za surovine so narasle od 138.400.000 \$ (1939) na 1.401.200.000 \$ (1954).

5) Tehnološki napredek je postopen in se prilagaja naravni menji uslužbencev v podjetju (odpovedi uslužbencev samih, pokoj, smrt). V zadnjih 12 mesecih je moralo podjetje za te izpade najeti 49.000 novih uslužbencev 33.000 oseb pa je menjalo službe v okviru podjetja. GE porabi tudi 35 do 40 milijonov dolarjev za razne tečaje in šolanje uslužbencev, za l. 1956 je namenjenih 1.400.000\$ za stipendije. Včasih so odpusti seveda neizbežni. Za te primere podpira GE zamisel zvišane brezposelne podpore. Tehnološki napredek povzroča veržno reakcijo gospodarske rasti, novih služb in novih industrij. Samo pri GE je zaposlenih 70.000 oseb v proizvodnji izdelkov, ki jih podjetje l. 1939 še ni proizvajalo.

6) Avtomacija ima tako ugodne posledice, da je treba vzpodbujati industrije k porabi v kar najvišji praktični meri.

Izkusnje GE z elektronskimi možgani so:

- 1) Elektronski možgani so važna iznajdba, ki poveča zmognosti človeškega duha.
- 2) Elektronski možgani so nujno potrebni za narodno obrambo in za napredno zasnovo vojaške opreme.
- 3) Elektronski možgani bodo pomagali proizvajati boljše proizvode za nižjo ceno.
- 4) Boljše in hitrejšje informacije bodo omogočile vodstvu boljše načrte ter večjo stalnost zaposlitve.
- 5) Nova tehnika bo ustvarila nove proizvode, nove industrije in novo zaposlitev.

P R O S T I Č A S

Zagovorniki avtomacije naglašajo, da bo večja storilnost omogočila krajšanje delovnega časa. LAWRENCE MORAN pa opozarja v članku "The Myth of Machine-made Leisure" (Social Order, november 1956, str. 434-439) na dejstvo, da stroj diktira tudi izrabo prostega časa. Razen tega je treba vedeti, da je izredno visoka produktivnost gospodarstva ZDA kakor tudi sorazmerno visoka življenjska raven drago plačana:

l. 1955 je bilo v ZDA zaposlenih proti plačilu 37 milijonov žensk; tudi celotna zaposlitev je dosegla višek: 75 milijonov oseb. Kar pa je še bolj značilno - nad 10 milijonov teh zaposlenih oseb je opravljalo po dve službi!

ZAPOSLOITEV WATER.

Po uradnih podatkih za ZDA (1954 Handbook on Women Workers) je bilo zaposlenih v ZDA 9½ milijona poročenih žensk (ne vdov/), od katerih je imelo 1.8 milijona otroke v starosti do 6 let, 4½ milijona pa otroke v starosti do 18 let. Gospodarska korist dvojne zaposlitve gotovo ne bo odvagala drugih neugodnih posledic (vzgoja), ki pa se bodo v večji meri pokazale v bodočnosti.

OZADJE PONU- JENE ROKE

Razgovori
in razgledi
št. 7-8., str. 137.

Ker je človek svobodno bitje in ni mogoče vseh njegovih akcij in reakcij predvideti, je današnje stanje tak-
tiziranja komunizma z Zapadom in celo krščanstvom (izpust kardinala Višinskega in vrnitev cerkvenega premož-
nja na Poljskem) dokaj zapleteno. Kljub temu imamo dokaze za pravilnost mnenja, da je to navidezno popuščanje
komunizma preje znak njegove zavesti moči kot slabosti.

GEORG LUKÁČZ (eden starejših ideologov komunizma na Madžarskem, * 1896, po poklicu literarni zgodovinar, prosvetni minister v kom. vladi l. 1919, pozneje živel na Dunaju in v Moskvi, kjer je deloval v letih 1933-
1938 in 1942-1945 na filozofskem inštitutu v Moskvi; 1945 se vrne na Madžarsko, profesor estetike na vseučilišču
v Budimpešti; v politično ospredje je stopil znova po slovitim 20. kongresu komunistične stranke SSSR, ki je
 uvedel t. zv. proces destalinizacije) je predaval 28. julija t. l. v Politični akademiji v Budimpešti vodilnim fun-
kcionarjem stranke in aktivistom o

PROBLEMIH KOEKSIISTENCE.

Predavanje je bilo pozneje objavljeno v Társadalmi Szemle (Socialni opzornik), uradnem strankinem glasilu. V
naslednjem slede v glavnem točke, ki se nanašajo na sožitje komunizma z vero.

Lukászove izhodiščne teze so bile:

- 1) Parlamentarizem in kapitalizem sta zgodovinsko preživeta.
- 2) Z diktaturo proletariata je stopila svetovna zgodovina v novo dobo razvoja.
- 3) Vera kot nadzgradba kapitalizma je obsojena na izumrtje.

Glavna naloga komunistov je, da pomagajo socializmu do končne zmage v smislu zgodovinskega razvoja.

Razvoj ni avtomatičen. Komunisti morajo nanj aktivno vplivati - boriti se proti parlamentarizmu, kapita-
lizmu in sili ter odstranjevati vse, kar od tega še obstoja.

Politiko koeksistence je treba razumeti v tej perspektivi. "Oznanjanje koeksistence je v notranjem odnosu z
našo globoko prepričanostjo o dokončni zmagi socializma. Socializem bi sicer mogel zmagati tudi z orožjem, to-
da Lukász je mnenja, da more 'veliki stvari končne zmage socializma' boljše služiti daljša perioda miru in to
tembolj, kolikor bolj tesni, mnogostranski in intenzivni bodo odnosi med kapitalističnim in socialističnim sve-
tom. Komunisti morajo socializem 'humanizirati', da ne več zgleda kot strašilo za množice.

Po prvi svetovni vojni je doživel Zapad mnogo socialnih reform, ki so jih uvajali tudi nekomunisti in celo
antikomunisti. Vojna bi uničila vse te pridobitve, kar bi obrnilo ljudsko razpoloženje proti komunistom. Le mir
bo omogočil delovanje dialektike razvoja k socializmu, kjer bodo imeli komunisti priliko sodelovati z različni
reformističnimi skupinami in vplivati nanje ideološko z debatami, razgovori, pojasnjevanjem in informacijami, -
'seveda brez kakršnega koli kompromisa na škodo marksistično-leninističnih načel'. Komunisti morajo izrabiti
vsa nasprotja med temi skupinami ter podpirati vedno ono, ki je najbližja komunizmu.

Ta taktika velja tudi za odnos komunizma do vere.

Odmrtje vere je mogoče pospešiti po Lukászevem mnenju, če pospešijo komunisti zgodovinske pogoje tega razvo-
ja. Mrzla vojna je ta razvoj zavrla, ker je po Marksu in Engelsu negotovost v kapitalizmu vir vernosti. Koeksis-
tenca bo ta občutek negotovosti odpravila, kar bo vero oslabilo.

NASTAVKI PRI PROTESTANTIH IN KATOLIČANIH

V protestantizmu najizkoristijo komunisti nasprotje med Barthovo šolo (pacifisti) in strogimi luteranci, ki
trdijo, da je vsaka oblast od Boga in so podpirali tudi Hitlerja, docim se mu je prva skupina upirala.

Pri katoličanih je položaj bolj zapleten. Lukász je obsodil kot 'sektarsko' mnenje nekaterih komunistov, čes-
ta je Vatikan samo podružnica Wall Streeta v Rimu. Tudi on sicer trdi, da je zveza med ameriškimi velekapitalisti
in Vatikanom, toda s tem problematika sodobnega katolicizma za komuniste še ni izčrpana.

Temeljno razliko v katoliškem taboru vidi Lukász med socialistično usmerjenimi in med reakcionarnimi katoli-
čani. Socialno usmerjena gibanja, ki so se iz Avstrije razširila po Evropi, so se spremenila v kapitalistične
stranke. Pri njih ni upati na kak uspeh. Več možnosti nudijo skupine kot duhovniki-delavci v Franciji, župan La
Pira in njegov krog v Italiji ter skupina nemških teologov, ki govorijo o pokristjanjenju komunizma (ki potem seve-
da ne bo več komunizem) ter o skupnih logičnih temeljih sholastike ter marksizma (realizem) - P. Clemens Brockmoeller
S. J., P. Gustav Wetter, S. J. in profesor Marcel Reding (o njegovem nastopnem predavanju v Gradcu je poročal v Novi
poti dr. Janez Janžekovič).

Lukász ne trdi, da bi se hoteli ti krogi med katoličani bližati komunizmu, marveč samo, da je njihova analogija
s 16. stoletjem, ko je bilo treba rešiti krščanstvo njegovih zgodovinskih vezi s propadajočim fevdalnim sestavom.
Po Lukászu je prehod od fevdalizma v kapitalizem kvalitativno različen od prehoda kapitalizma v socializem. Toda
ti pojavi med katoličani so po Lukászu simptomi krize, ki jo je treba izkoristiti za debato, v kateri naj skuša-
jo komunisti s temeljitim znanjem Aristotelove in Hegelove dialektike 'še bolj pretresti omahujoče pristase
(katolicizma) in vzbuditi dvome v drugih'.

Taka je Lukászova teza, ki nam razkriva miselno ozadje nove komunistične taktike. Ta črpa svojo moč iz slepe
vere v dialektični razvoj zgodovine v socializem. Za izgrajene katoličane, ki so v življenjskem stiku s Cerkvijo
tako v nauku kot v milostnem življenju, nudi ta nova taktika enako možnost vpliva na komunistični tabor, ki bo
prej ali slej moral priznati, da sodobna pozitivna znanost ne podpira več materialistične filozofije, ki je te-
melj celotnega njihovega sestava.

dres

VZGOJA V DOMOVINI

Razgovori
in razpisi
št. 7-8, str. 138

Na sestavek je del poročila Ludvika Krškega o razmerah v domovini, ki izhaja iz nekaj mesecev v Slovenski pravici. Da se je objavila objava članka, objavljamo tukaj v sporazumu s pisatelji del poročila, ki se naša na komunistično vzgojo v domovini, kar bo zanimalo predvsem bralce Rir.

Uredništvo

Kdor nas se ude socialne ideje, njih širjenje, nositelje teh idej in njihovo delovanje v družbi, bo odaril prav gotovo smotno: vsi bi veliki možje so biliadini v tem, da je treba generacijo, kateri sami pripadajo in seveda tudi starjše, k tem novim idejam prisiliti, dočim je treba mladino vzgojiti.

Na ti noče so nekje smagali, saj so imeli v rokah oblast, toda počivali bi šele takrat, ko bi postala mladina nositeljica njihovih idej. Vlada Togu - do danes se še nihče od teh mož ni počil po svojem delu. Ta drugi svet se je preselil kot diktator, ne pa kot ideolog, ki je osvojil svet.

Domnimo se Hitlerja in njegove mladine. Prav nič drugačen ni bil Mussolini, na nič drugega ni računal Peron. Nič drugače ni bilo s Stalinom. K tem možem si upam staviti maršala Tita.

Brez dvoma - mi mladi smo mu vse. Verjamem, da nas ljubi kot otroke in pričakuje, da mu bomo omogočili mirno starost. Lep, miren večer plodovitega življenja. Naša mlada generacija je lahko ponosna na to veliko pozornost.

Toda, žal, te očetovske ljubezni ne moremo sprejeti avtomatično. Tudi mi smo ljudje, ki čutimo. Smo generacija, ki želi misliti po svoje in mi je prav žal, da se bomo tudi mi izkazali tako nehvaležne do svojih učiteljev. Tita čaka ista pot kot so mu jo pokazali drugi možje njegovega kova in sam njegov učitelj Stalin. Kar tukaj naj povem, da je bil Stalin njegov učitelj in mu je tudi še danes - Spor z njim ni bil na idejnem področju, marvec so se se krizali samo politični interesi (Balkanska skupnost). To je človeško povsem razumljivo. Vislimo na primer, ko se v konferenčno sobo vrine tako rekoč učenec, pa vendar v tem trenutku je mlad profesor. In trenja so tu. Smo pač ljudje. Tudi Tito je moral premagati to preizkušnjo na svoji poti. Šele sedaj je res postal samostojen voditelj.

Vprašanju vzgoje hočem posvetiti nekaj vrst, ker je stvar resnično zanimiva z več strani. Prvič je nekaj novega za našo domovino; drugič, kako to novo izgleda, ko se uvaža v življenje in tretjič, kar je najbolj zanimivo - reakcija.

Vzgoja je razdeljena na štiri stopnje: vzgoja cicibančkov, vzgoja pionirjev v osnovni šoli in nižji gimnaziji ter o njej sorodnih šolah, potem vzgoja v višjih razredih gimnazije in njej sorodnih šol, ter uradni svetovni nazor na vseučilišču. To je pot, ki jo hodi mlad izobraženec. Dve stranski veji sta kmečka in delavska mladina po svojih stanovskih organizacijah.

CICIBANI

Komunisti so mislili, da otroci sploh niso več otroci. Niso se jim znali približati. Tudi njim so govorili, da je zgodovina zgodovina razrednih bojev, da torej pravljice o kraljičinah niso resnične in ket take tudi ne za otroke. To je mentaliteta malomeščanstva, ki se je preživela.

V prvih letih po vojni vidimo zastoj na vseh področjih. Pravljice so jim vzeli. Nikomur se jih ni ljubilo pripovedovati. Babiče so gledali nov čas z nezaupanjem. Kakor so bili starejši ljudje resni in polščeci, tako je bil ta mladi red brez fantazije, ker ni imel trane za svoj duševni razvoj.

Prva leta se smo prenažali iz teh idej prenoske o neku in nebesu, iklavžu in božiču. Trudili so se, da bi mladi red ne bi bil ožujen s to navli kot tuda leteli so na letave. Ti novi državljani niso to li dou- etti, kaj se pravi dialektično potegniti zaključke. Tako niso nikakor prišli k obenini prouenti jim niso mogli svetiti iklavža in božiča, ker ta dva sta le kaj prinesla. To so otroci nič vereli.

Več kakih pet let so se partiji spomnili nove taktike iklavža in božiča so nadomestili z dedkom Mragem i po gimnazijah, ki smo morali zavreči vse, česar ni bilo reče otipati, sro seveda ta uvelov za ule- de obodili to bi bila debata svobodna, bi se razživeli omkovi v diskusiji, v čem vidiijo novi leolo i razliko. Ljubko bi rekel, da spet ustvarjajo neki svet, ki ni niti transcendenten, terveč je res orok, svet, ki bo zanteval nove revolucije. Toda v Jugoslaviji se sploh ne razpravlja o stvarih, ki jih uvede partija.

V teh letih so tudi začeli pripravljati nekaj čtiva za cicibančke. Bile so medeno pisane stvari iz 'naše stvarnosti' ter črno-belo iz revolucije in vojne. Tudi to so imenovali pravljice. Začenjale so se skrivnostno, toda dogodki so bili 'naša stvarnost' in ne kot nekoč kraljeve palače in podobno.

Te je ideal, ki se mu približujejo. Otroci so namreč le še precej navezani na dom in še vedno izgubljajo ter podlega napačni, staromodni in zgrešeni zanišli o veseljstvu in njegovih zakonitostih. Pa eno je gotovo: nadaljnji dresuri ne uidejo. S sedmim letom jih dobi v roke učitelj.

PIONIRJI

Pri osnovni šoli moram ločiti dve obdobji: sta na učence različno vplivali. Povojna leta, ko so bili na tej stopnji moji letniki, so nam pustila globljo sled, sprememba je bila nekaj groznega, vse se je odvijalo kakor v filmu, nihče ni vedel, kaj se bo lahko še zgodilo. Drugače je danes, ko otrok že ve, kako je v šoli po pri- povedovanju bratov ali prijateljev. V prvih letih pa smo doživljali čudne stvari. Včeraj je učitelj še molil z nami, čez noč pa je postal komunist, odstranil je križ iz kota in začele so se govorance. Dan za dnem smo poslušali, pa je bilo za nas preučeno. Marksa, Engelsa, Rousseauja - za vse ateiste bi morali vedeti in priti do zaključka, da je vera nesmisel. Pa nismo nikamor na-predovali. Pri enem ušesu je šlo noter, pri drugem pa ven, ker preba- viti tega itak nismo mogli.

V nižji gimnaziji je bilo toliko spremembe, da so učitelja nadomestili za to stran vzgoje mladinci iz višjih razredov. To je bilo joj, ko so nas ti prostaki dobili v roke. Ti so nam pisali karakteristike, tako re- koč bodočnost. Od njih je bil odvisen ves uspeh. Negativna karakteristika - in visel si na nitki v šoli. Na dnev- nem redu so bili razredni sestanki. O študiju je malokdo govoril. Obnova domovine je slonela na naših ramah prav tako kot na delavčevih ali politikovih. Morali smo politizirati, seveda strogo po partijski liniji. To je bil tako rekoč pouk v novi veri, ki naj bi po spoznanju osnovnih nacer postala trdna. Izvrševali smo kot otroci tako rekoč težka fizična dela pri raznih obnovah, pri vsem tem pa je bila oskrba slaba. Človek je moral biti ne- zadovoljen, in tembolj ta, ki je vedel, da uporabljajo vse žrtve celo proti njemu. Toda nasproti vsemu temu je

stala 'naša stvarnost' in ta val ga je potegnil s seboj. Nihče ni ušegnil sam razmišljati. Gimnazija iz tistega časa se mi zdi štab pete kolone, kjer je vse v papirjih, mize in stene obložene s programi, večina pa se bavi s povelji. Ko imaš opraviti s poveljem, ne razmišljaš o njegovi podlagi, o njegovih posledicah, temveč storiš, kar ti je ukazano. Tega se je v ulji gimnaziji vsakdo naučil. Od osrednje partijske delice pa do poslednjega funkcionarja je bil en sam avtomat. Nemogoče je bilo komu od teh stopiti malo na stranpota. To smo mogli ostali-njihovi učenci, ki še nismo bili trdni v veri.

Razgovori
in razgledi
št. 7-8. str. 139

Za funkcionarja ni več eksistiral privatni svet, kjer bi lahko po svoje razmišljal. Tudi ni smel imeti pomislekov; nihče od njih si ni upal načeti diskusije, ki bi vodila do raznih pomanjkljivosti, temveč je moral voditi diskusijo tako kot bi bil slep za vse, kar se je resnično dogajalo okoli njega, slep in gluhi tudi za vse tisto, kar se je dogajalo v njem samem. Stremeti je moral k cilju, ki so mu ga planirali predpostavljeno. Življenje teh mladih ljudi je bilo mizerno, čeprav sami v sebi niso nikoli močno čutili, kaj se pravi lastna osebnost, njeno obzorje, njene meje, dostojanstvo in odgovornost. Zaceli so se dolgočasiti, čutili so se osamljene, spraševali so nas, kaj naj to pomeni, toda odgovoriti si niso znali in kako naj bi jim drugi.

Toda scasoma se je pokazalo, da nismo nikakršne lutke. Ko smo bili na prehodu od pionirjev k

M L A D I N C E M

po končani nižji maturi, je bilo tudi z nami drugače. Razred kot celota je ustvarjal življenje. Nekateri razredi so bili mrtvi, drugi spet so bili izredno na liniji in bili so spet razredi, kjer je imela večina reakcijanešteto variacij. To je delalo šolskim oblastem vedno težave. In največ mladinskemu komiteju.

Ko smo torej prišli na to stopnjo razvoja, so se začele v vsakem posamezniku javljati reakcije kot odgovor na vse tisto, kar so z nami počeli.

Funkcionarji so se vedno bolj specializirali v administraciji, študirali nove možne poti, kako bi bilo mogoče sošolcu 'svobodnjaku' vzeti poslednjo minuto, ki bi jo mogel porabiti zase. Sami so prezirali študij in so ovirali pri študiju tudi nas. To je dejstvo. Mladinska organizacija je imela v rokah tako moč, da profesor in njegov program nista zmogla prav nič. Sestanke so prirejali med poukom in srednješolski profesor je predaval peščici učencev, ostali pa so politizirali, kako bi stisnili še to peščico, ki je poslušala v razredu, ki je bila 'egoistična', ki je odklanjala 'našo stvarnost', katera novo znanost ni mogla sprejeti po ukazu, temveč se je še bolj poglobljala v študij.

Bolj kot mladinski funkcionarji smo mi študirali Marksa, Engelsa, Lenina in Stalina ter gledali kritično na naš razvoj v domovini, hlastali po literaturi in predavanjih, ki so govorila o verini pravnosti. Poslušali smo obe strani. V nas samih je bilo vroče, in volk je postal neznošen. Funkcionarji so se dolgočasili pri svojem sahiranju, mi pa umirali takorekoč pri živem telesu. Grečen je bil, kdor je imel vsaj enega sošolca, kateremu je lahko zaupal, s katerim sta mogla potegniti vsaj nekaj potez v lepšo bodočnost.

Bili so študentje in so še, ki so znali oceniti resni položaj, ki so gledali tudi za dogodke. Ti študentje so odkrili, da stvar ni enostavna, da je to proces, ki smo mi v njem vendar že enkrat dorasli, da je ta proces odvisen tudi od nas, prav od vsakega posameznika. Student sam je bil sedaj tisti, ki si je takorekoč sam pridigal. Pisal je v svojo dušo eseje o vsem, kar je slisal, videl, čutil, za njega ni več obstajala imaginarna masa, kar so hoteli drugi iz nas napraviti, temveč se je zavedel samega sebe in gledal je tovariša takega, kakršen je stal pred njim.

Poglejmo torej, kako daleč je bilo z nami pred maturo, ko smo imeli tretjo etapo vzgoje za seboj.

Redki so bili študentje, ki bi imeli svetovni nazor dobojevan, ki bi bil njih nazor materialističen. To so bili študentje, ki so živeli pod tem vplivom vseskozi, bili takorekoč rojeni v tem duhu, torej študentje iz določenih družin. Tudi o teh ne morem reči, da so imeli nazor dobojevan, temveč sreča je bila zanje v tem, da je imel ta nazor politični voziček v rokah in vsa nasprotja so vedno lahko premagali po politični liniji, ne da bi se potruili seči globlje v kompliciranost človeške narave. Zanje je bil človek materija na določeni višini razvoja, zapomnil si je razvojno nit, ki so jo okrilili znanstveniki, človek s sedanji procesi pa zanje ni obstojal. Sukali so se okoli vprašanj, kako prevzgojiti in organizirati maso, ne da bi morali računati s poedinci. Za te ideologe so bile diskusije, ki so odkrивale življenje tako kot je, torej predvsem vprašanje razvoja osebnosti v socialistični družbi, ne želeno. Diskusija s temi ljudmi je dobila posebno obliko. Bila je kratka in obsegala je samo nekaj sunkov. Našemu vprašanju je sledil samo en udarec nazaj. Po domače bi rekel, da je imel partijec načelo: zaveži mu jezik in zmagal si. In jezik so nam zavezovali ti tiči z vsemi mogočimi formulami. Če si govoril o svetovnem nazoru, je rekel, da operira z izsledki znanosti in če pridem jaz s temi na dan pri svojem svetovnem nazoru, bova govorila naprej. Kaj so bili izsledki znanosti zanj, je tudi vprašanje zase. Po njegovih naziranjih ne bi mogla biti socialna veda nikdar znanost, ker operira v duhovnem svetu človeka (seveda socialna veda v Jugoslaviji tudi ne mnogo, to vidimo), kar se da preizkusiti v laboratoriju. Toda tako daleč niti prišla nisva. Če si ga opozoril na krivice, ki se delajo Čerkvi, je samo hlasnil: Vatikan. In vedel si, da moraš končati, sicer bi te kmalu imel za človeka, ki ima zveze z Zapadom. Če pa si se želel pogovoriti, kaksno je uradno naziranje o razlastitvi in si mu začel naštevati dvome o pravičnosti, je imel spet kratko formulo pri roki: 'Proizvodna sredstva se podržavijo. To veš, ne?' 'Da, tovariš, toda v tem primeru zakon tega ne popravičuje...' 'Ja, z izdajalci je pa spet druga pesem. In tako mi jezik resnično zavezal, kajti v mojih okoliščinah je bilo nemogoče braniti izdajalce. Rad bi mu rekel, da torej zakoni niso bili pisani za narod, temveč za njihovo kasto, kar je sam dobro vedel. Ves 'vic' je v tem, da nisva smela vedeti, kar sva dejansko vedela. To so maske.

Da ugotovimo stanje: Se danes imamo študente, ki kljub vsemu pritisku zastopajo naš svetovni nazor. Duševnost teh študentov je razgibana. To so pionirji, ki iščejo zaprte knjige, ki jih je vrgla oficalna javnost na smetišče. To so študentje, ki gradijo svoj svetovni nazor pod težkimi pogoji, ker jim šola nudi in širi le enostransko obzorje, tendenciozno in s politično močjo. So zopet študentje, ki spijo na svojih latorikah, ko so predelali nekaj filozofije, ko morejo operirati z nekaj citati in dajejo tem citatom življenje s političnimi ukrepi.

Ob tej priliki pogledjmo za trenutek na celotno družbo. Reči moram: To sta dva osamljena tipa, ki zaslužita, da povdarim, da sta edinstvena, kjer moremo še govoriti o karakterju, o tako potrebnem barometru medsebojnega občevanja. Nekje sem le moral spoštovati svojega nasprotnika - čeprav sem ga hkrati pomiloval - ker je bil vendarle toliko velik, da je svoje življenje jasno in brez pridržka prodal laži. Kako je bilo z našimi značaji, je težko govoriti. Čestokrat smo morali izobesiti zastavo, ki je izrazala nam nasprotno mnenje. To so bile muke. Glasovali smo takorekoč proti sebi. In vendar to samo zaradi javnega mnenja, ker smo bili pač študentje in je imel naš stan tudi

(nadaljevanje na str. 143)

KADEMIK IZ DOMOVINE O SOCIOLOGIJI DR. AHČINA.

Ko sem se malo razgledal po delih desetletne politične emigracije, zatajenih nam mladim v domovini, sem našel med drugim tudi delo dr. Ahčina, Sociologija. Da sem prav po teh dveh zvezkih posegel z največjim zanimanjem, mi ni treba dolgo razlagati.

Bolj kot kdaj koli prej se bavi mlad inteligent s socialnimi vprašanji. Učni načrti in splošna družbena dejavnost nam kažeta, da je v tej smeri posvečena največja pozornost stare generacije nasproti mlademu rodu. Otipljivo je vsakemu jasno, da je reševanje socialnih vprašanj po partijski liniji enostransko, že v kali zmotno in človeku, ki sledi življenju in ne partiji, seveda ta pot ne gre v račun. Malo je možnosti, da bi mlad inteligent, ki se pripravlja na javno delo, mogel dobiti za študij vse, kar se v svetu na določenih področjih življenja javlja. Učitelji socialnih idej mu niso vsi dosegljivi. Nekaterih nikoli spoznati ne more, druge spozna v popačeni obliki, ki jih kritika raztrga in njihova dela obsodi za protidružbena. Tako ga šola ali pa društvo privede tako daleč, da otopi in se ne vpraša več, če je to res vse, če je to res edino pravilno -- ali pa bi moglo biti še kaj drugega.

Mnoge nejasnosti-krize sedanjih idejnih voditeljev v domovini, neuspehi na gospodarskem področju, utesnjenost v javnem življenju - pa so zadostni razlogi, da mladega človeka opomnijo, da misli po svoje, da išče za 'prepovedanim' in računa na življenje, ki so ga politične homatije zatrle, misli na življenje, ki bo njim samim - mladi generaciji - odgovarjalo. Ta generacija hoče prijeti zopet vse v roke, hoče iskati resnice in poti svobodno. Zaradi teh dejstev, zaradi takega razpoloženja mladih, smem reči, da to, kar bom napisal o dr. Ahčinovi sociologiji, ni zgolj moje osebno mnenje, pač pa bi bilo tako gledanje mnogih, ko bi imeli priliko to delo preštudirati, in se v zunanjem svetu razgledati.

Vrednost knjige, uspeh, ki ga more doseči, morem oceniti, če pogledam knjigo, odnosno zamisel Ahčinove 'Sociologije' iz dveh stališč. Sam avtor je dal knjigo v roke izseljencem, jaz bi jo pa dal mladi generaciji v domovini in zunaj, generaciji, ki hoče računati z dejstvi v domovini in skuša življenje ponovno osnovati na zdravih temeljih. Po taki presoji dobi dr. Ahčino delo dve docela različni oceni.

Meni se ne zdi jasno, kakšnega bralca je imel avtor pred očmi, ko si je zamislil to delo, ali še bolje, način, kako bi to snov posredoval bralcu. Naša nova izseljeniška družina je zelo pisana po sestavi, saj so med nami kmetje, delavci, znanstveniki in umetniki. Komu od teh je bilo pisano? Za kmeta in delavca je malo verjetno, da bi se mogla s tem okoristiti, če izvzamem nekaj lažje pisanih sestavkov o družini, ki so dobremu katolicanu v veliki meri že v krvi in pri kmetu manj skaljeni kot pri drugih slojih.

Izobražencem, posebno tistim, ki se študirajo po tujih univerzah, je dana s tem delom slovenska sociološka terminologija, slovenski sociološki jezik, kar ni tako majhnega pomena. Da so tudi v svobodnem svetu zmotne teorije, ne bo nihče tajil. Je pa tudi dovolj prilike in svobode, da se vsakdo opredeli po svojem prevdarku. Prevelike so bile žrtve za izid te knjige, da ne bi mogla pomeniti kaj več. Eden med tisoči ne more premagati socialnih zablod in krivic, četudi ima sociologijo dr. Ahčina v roki. Moža se bo šele izkazal, ko bo prijel v roke probleme take kot so in tam kjer so, to se pravi, ko bo študiral sociologe vseh frakcij tiste dežele, kjer živi.

Delu manjka tal, določenih ljudi in teritorija, kar pomeni za sociologa igralce in oder. Tako pisana knjiga bi bila pisana za vse. Iz nje bi dihalo življenje, ki bi ga vsakdo razumel, tako pisana knjiga bi bil res potreben sopotnik mnogim v življenje. Zgodovino sociologije, analizo družbe in tako natančno razlago terminologije more vsak izobraženec najti tudi v tuji literaturi. Rekel sem pa že, da je za delavca in kmeta to delo tudi v slovenščini nerazumljivo.

Res je, da bi tej knjigi mogli dati življenje razni krožki, v katerih bi sodelovali ljudje, ki razglabljajo o socialnih vprašanjih, toda tudi tukaj ne moremo iti mimo človeka, ki ne bi bil zmožen zgrabiti socialno vprašanje tako kot je. Takemu krožku bi ta sociologija posredovala le jezik - in vendar namen knjige je bil višji. Vemo pa, da taki ljudje niso gosto nasejani in je prav zaradi tega potrebno, da bi šel tak 'učbenik' med ljudi. Lažje je potem voditelju pri krožkih življenje razlagati, kakor pa življenje dati. V tem je res šibka stran zamisli te sociologije.

Saj se samo dotaknem problema vasi, kmečke družine s služincadjo. V srednji in zapadni Evropi je mehanizacija prinesla neverjetno dalekosežne spremembe, tako v načinu življenja kakor tudi v mišljenju. Danes se prebujajo poljski delavec tako kot se je pred stoletji delavec po delavnicah in tovarnah. Ko sem bral sociologijo dr. Ahčina, kjer govori o služincadi in o vasi - misli celo prav na slovensko vas - moram reči, da te vasi ni več. Temu učiti neko statičnost, če je življenje ne pozna. Še vedno bo lahko na krščanskih osnovah, pa ne bo tako kot je danes ali je bilo včeraj. Tako mora gledati sociolog na življenje. Stremenje po takem proučevanju že najdemo, seveda še v skromnih začetkih. 'Razgovori in razgledi' se trudijo odpreti vrata v ta svet - zaenkrat res samo še odpreti. Nudijo nam poglede v revije, sploh v socialno literaturo in v življenje samo - le da je to ameriško. Tudi se bo težko kdaj okoristil kdo iz domovine, kajti domovini bodo ostali nepoznani razni amerikanizmi ali pa vsaj ne bodo življenska nujnost. Tam, kjer so, pa izvršujejo sijajno svojo nalogo in misliti si ne bi mogel pomembnega in kulturnega razvoja naše emigracije brez te revije oziroma njene poti, kamor se bo razvijala. To mi izgleda.

Ce pomislimo, da se od naše strani ne more veliko napraviti, da se je veliko stvari unicilo, da so mnoge osebnosti in njih dela iz bližnje in daljne preteklosti prikazali v drugačni luči, ne bomo rekli preveč, če pravimo, da ima to delo v tem največjo vrednost.

Kakor se je Stalinovo delo zrušilo v prah, prav tako smemo pričakovati, da bodo naši ideologi v domovini zastareli in mladi bodo mogli in morali ubrati svojo pot. Po knjigah, kjer so zbrane življenske maksime, bo ta razdvojeni človek segel z veseljem in hvaležnostjo. Pomniti moramo, da naša domovina ni nepregledna Sovjetija, temveč majhen kosček zemlje, ki ne more nekaj nepravilnega poživljati preko pol stoletja. Prepričan sem, da se bo mladi rod zamislil ob življenju, ki ga vidi v svoji domovini in ob tej zaskrbljenosti bo iskal poti povsod, vse...

kakor pa ne bo ostal samo pri tem, kar mu sugerirajo današnji ideologi.

Ceprav ta sociologija ne razmišlja konkretno o življenju v domovini, ne daje nobenih perspektiv, kako naj bi ubralo življenje iz tega kaosa novo pot, so vendar zbrani tukaj osnovni temelji, ki jih bo mladi rod, kateri je rasel na 'divjih' tleh, nujno rabil.

Človek, ki dela za nekaj trajnega, ne sme pričakovati, da bo videl že jutri uspeh. Kdaj bo prišel to knjigo mladi rod v domovini, ne vemo. Da to pa rabil, nam je vsem jasno. In to nam narekuje: Naprej z vsemi močmi!

Razgovori in

razgledi

stev. 7-2, str.

OSWALD VON NELL BREUNING S.J. EINZELMENSCH UND GESELLSCHAFT, F.H. KERLE VERLAG, HEIDELBERG 1950, 83 strani.

Prilagojeno delo je razširjen študijski pripomoček katoliških mož kölnske nadškofije. Zato je pisano v obliki vprašanj in odgovorov. Odgovarja na 20 vprašanj tega, brez dvoma najbolj temeljnega problema sociologije. Delce vsebuje na splošno vsaj teoretično še dokaj znano gledanje katoliške socialne filozofije na ta odnos, vsebuje pa nekaj povdarkov, ki jih v takih razpravah večkrat pogrešamo. Na nekaj takih povdarkov bom v naslednjem opozoril.:

Družbena narava človeka: 'Človek torej ni družno bitje zgolj iz potrebe, to je zaradi zunanje nuje ali koristnosti; človek je družno bitje po vsem svojem bistvu, prav po najlepših in najbolj dragocenih darovih, ki mu jih je Stvarnik podelil. Družno bitje je končno in v najglobljem smislu ne iz revščine, marveč iz notranjega bogastva.' (23).

Družba in poedinec: 'Zaradi tega ne moremo postaviti nasproti družbi poedince, ki so njeni člani, kakor ne moremo postaviti nasproti človekovemu telesu njegove sestavne dele: glavo, telo, ude. Mislimo moremo samo dele v celoti, v njihovem odnosu do celote.' (25).

Pridobljene pravice: 'Ker se razmere v družbi stalno spreminjajo, more v poedinih zgodovinskih primerih obca blaginja zahtevati od poedincev, da se odpovedo neoporečno pridobljenim ali podedovanim pravicam, kadar postanejo te preživite in niso več sestavni del sodobnega družbenega življenja.'

Družba - vsota poedincev?: 'Ugotovljeno je, da je družba kot celota več kot zgolj vsota svojih členov; enako, da pomeni ta 'več' za človeka dvig v višjo stopnjo popolnosti bitka.' (65)

Človeška družba - pojmovana tukaj v zgolj naravnem redu - dejansko ni zgolj sredstvo poedinca za doseg njegovega cilja, marveč vsebuje svojo lastno vrednost. Ta svojska vrednota, ki presega poedinca ne samo po polnosti vrednot, ampak tudi po stopnji vrednot, ji zagotavlja nedvomno vrednostno prednost pred poedincem. S to svojo lastno vrednostjo je deležna družba tudi v zgolj naravnem redu one končne popolnosti, onega povečevanja Boga in osrečitve v Bogu, ki je dosegljiva edino v tem redu (70). Seveda na drugi strani družba ne obstoja neodvisno od poedincev, marveč samo v njih.

dres.

JOHN L. THOMAS, S.J. THE AMERICAN CATHOLIC FAMILY, Prentice Hall Inc. 1956, XII-471

Profesor sociologije na vseučilišču v St. Louisu ter član Instituta za družbeni red je posvetil obširno delo problemu katoliške družine v severnoameriški družbi. Delo ni apologija krščanskega pojmovanja družine, marveč ga jemlje kot družbeno dejstvo, ga opiše, opredeli položaj katoličanov kot manjšine ter očrta program, ki naj ga katolicani izvedejo, če hočejo ohraniti svoj družinski sestav nepopačen.

Prvi del nakazuje vprašanje - kako se more ohraniti manjšina v sestavljeni družbi, drugi del oriše katoliško pojmovanje družine, tretji označi značilne poteze sodobne ameriške katoliške družine, četrti prikaže vprašanja razbitih družin, peti pa vsebuje program za ohranitev katoliškega ideala.

Ker je bila glavna vsebina knjige že predhodno objavljenav vrsti člankov v reviji Social Order in sem o njih že poročal (Rir st. 4, str. 68-69, st. 5, str. 90-92), vsebine ne bom ponavljal. Delo opozarja v opombah na obširno literaturo, ki se nanaša na družino in je zaključeno z imensko-stvarnim kazalom. Kot zanimivost bodi omenjeno, da omenja med naseljenci tudi Slovence.

Delo kot celota sloni na podrobnem preučevanju razpoložljivih podatkov o katoliških družinah po župnijah in po podatkih cerkvenih sodišč. Ker so podatki ponekod nezadostni, avtor izrecno poudarja na takih mestih na večjo ali manjšo gotovost zaključkov.

Thomasova knjiga predstavlja lep primer sociologije, kakor jo pojmujejo katoliški sociologi v Severni Ameriki. Katolicizem in katoliški ideali so za sociologa socialna dejstva. Delo vsebuje sicer tudi filozofsko in versko utemeljitev teh dejstev, toda ne kot 'zagovor', marveč, da bi osvetlil versko in filozofsko klimo, v kateri gleda povprečni katoličan zakon in družino (str. 33.) Težišče dela je na dejanskem raziskovanju položaja in je v veliki meri podprto s statističnimi podatki. Predlogi za ohranitev katoliškega vidika slede kot posledica preučenihi odnosov med katolicani in drugače usmerjeno večino prebivalstva. Čeprav je bilo delo pisano v drugačnih razmerah in v druge namene kot moja disertacija o zakonu in družini, uporablja Thomas isto razporeditev (socialna filozofija, vera, pozitivna sociologija, socialna politika).

Ker moramo pričakovati, da bodo komunisti zapustili v Sloveniji kljub odporu ljudstva vendarle globoke slepe in bo javno kulturno življenje še bolj razkristjanjeno kot je že bilo pred njimi, bo pametno, če začnemo tudi Slovenci gledati na družinske probleme v isti luči kot jih morajo gledati severnoameriški katolicani - t.j. manjšina, ki se mora boriti za obstanek in uveljavljanje v ideološko tujem kulturnem svetu. To velja enako nam, ki živimo v tujini kot tudi za razmere doma.

dres

IE MODERNE ARBEIT soziologisch und theologisch betrachtet von Dr. Johannes Christian ATTERMANN, Hans Holzman Verlag, Bad Wöerishofen, 1955, str. 76.

V času, ko prirodoslovne vede spreminjajo snov v energijo, ne moremo več govoriti o posesti, marveč samo se delu. Dusevni pretresi stavlja tudi katolicane pred nalogo, da prikažejo sodobnemu človeku delo v krščanski luči, kako ga napolni z etično vsebino, ga vgradi v celotnost vesoljstva in versko utemelji ter usmeri k

Spremenilo se je pojmovanje dela, ki je odvisno od celotnega pojmovanja sveta in življenja. Za antiko je bilo delo znak suženjstva. Krščanstvo je delo posvetilo, čeprav še do danes sozveni razlika med hlapčevskim in vehlapčevskim delom. Delo se enači z dejavnostjo, ki je bistvena za Boga (mišljenje in hotenje) in tudi za njegovo odpodobo - človeka. Delo služi izpopolnitvi osebnosti. Najnovejša doba je postavila v središče človeka. Svet postane predstavitev pojavi se volja po zavestnem oblikovanju sveta (Diese Wende von der Vorstellung zur Herstellung war die Geburtsstunde der modernen Technik, 11). Smisel dela postane proizvodnja, kar največ proizvajati.

Razgovori
in razgledi
st. 7-8., str. 142

Dejavnost in delo. Sv. pismo loči med operare (pred padcem) in laborare (po padcu): Gen 2, 15 in Gen 3, 17. Zgodovinsko delo je obremenjeno s težavami, toda po Kristusu tudi zaslužno za večnost.

Delo kot mišljenje in hotenje. Pri človeku ločimo med actus hominis in actus humani. Pri zadnjih sta vedno udeležena mišljenje in hotenje, ki napravita dejanja specifično človeška. Sem spada tudi vsako človekovo delo - 'celota mislečega in hotečega dejanja'.

Delo in obvladanje. Vsemu človeštvu velja stvarnikovo naročilo: Podvrzita si zemljo. Tudi delavcem. V delu se kaže oblast nad snovjo - preoblikovanje, ki pa obogati tudi človeka. Delo ni tako samo podlaga snovnemu, ampak tudi duhovnemu bogastvu. Dejavnost je pot do izpopolnitve bitka in do ostvaritve potencialnosti v človeku. Človekovo dejanstvo je prav v obvladanju snovnosti po delu. To je korenina novega poklicnega mišljenja, ki naj nadomesti mišljenje na dobiček, pa tudi nastavek za soodgovornost in soodločanje delavcev v podjetju. Človekova dejavnost je sodelovanje s Stvarnikom, zato velja njemu spoštovanje kot božjemu pomočniku.

Delo in tehnika. Pod tehniko razume avtor sodobne stroje, ki jih žene para, elektrika in druga goriva. Sodobna tehnika je plod človekovega mišljenja, ki se je obrnilo na tostranost. Pri tem je večji povdarek na sredstvu-stroju kot na končnem proizvodu. Tehnika vodi človestvo v kolektiv, v povdarjanje veličine-kvantitete. Krščanstvo mora to vedno bolj očitno solidarnost dela tolmačiti kot praktični izraz ljubezni do bližnjega. Tudi delavec ima možnost, da se dvigne nad svet tehnike, saj vidi, da je vse njeno delovanje mehanično povzročeno in da potrebuje človeka, ki požene stroj v tek in ga ustavi. To mu pokaže tudi meje tehnike, saj samo dano snov preoblikuje. Tehnika more sicer uničiti življenje, ne more ga pa ustvariti. Krščanstvo mora uveljaviti stališče, da se mora tehnika umakniti vedno, kadar koli ogroža življenje. Tehnika tudi ne sme skvariti mišljenje s pretiravanjem enostranskega racionalizma. 'Sodobno delavsko gibanje ni samo borba za osvoboditev od kapitala, ampak tudi od tehnike' (33).

Družba in poklic. Že narava kaže, da je delitev dela utemeljena v naravi stvari (le mati more dojit otroka). Pri delitvi dela moramo upoštevati 3 vidike: Specializacija (omejitev na določeno področje); naravnost specializiranega dela na potrebe družbe; upravičenost specialista na delež dela drugih. Vsi trije vidiki se združujejo v poklicu (strokovna usposobljenost; ustvarjajoče organizatorično mišljenje; osebno nagnenje v službi družbe). Služba občestvu je bistvo poklica. V plačilu za delo pa se kaže priznanje družbe delavcu za njegove storitve. Vsi 3 elementi pa prvirajo od družbe. Danes se razteza ljubezen do bližnjega preko poedinca na celotno družbo, ki pa raste organsko iz družine. Sodobni promet in obsevalna sredstva so družbo konkretizirali, da ni več abstraktna ideja, marveč otipljiva stvarnost. Gospodarstvo zavzema v pravi družbi podrejeno mesto in ne sme nikdar družbe nadvladati (gospodarske dobrine ne smejo postati najvišje).

Novi red. Veliko delo sodobnosti je osvoboditev dela ne samo od kapitala, ampak tudi od države ali strankarske birokracije. To zmore samo nova ureditev družbe, ki bo temeljila na delitvi dela in na poklicu. Katoliška Cerkev je postavila že l. 1931 z okrožnico Quadragesimo anno zahtevo po preobnovi družbe v poklicno stanovski družbeni red. Cerkev mora podati sodobno versko pojmovanje dela in poklica, ki mora upoštevati sodobne spremembe.

Delo in lastnina. Krščanstvo ne utemeljuje pojmovanja pojmovanja lastnine kot ga najdemo v Napoleonovem zakoniku, ker pozna kot pravega lastnika Boga in je vsaka lastnina neke vrste fevd, ki vključuje odgovornost za tano rabo. Zasebna lastnina je po Tomažu pot do smotrne rabe zemskih dobrin v korist celotne družbe (S. theol. I/II c. 66, 2). Pot do tega pa je delo. Danes ni mogoče več zagovarjati stališča, da tisti ni dolžan delati, ki bi se živel brez dohodkov od dela.

Etos dela. Z božjega vidika je delo 'sodelovanje z Bogom, razširitev kozmosa, aktualiziranje zakritih možnosti sveta. Delo je kozmična energija, ki se sprosti v človeku v obvladanju in službi - dve strani istega dogajanja' (58). Etična kvaliteta dela pa je odgovornost.

Delo in vzgoja. Vzgoja ni znanje, marveč oblikovanje, kar je tudi delo. Vzgoja je postopna izdelava v človeka vlozene božje odpodobe do vedno večje popolnosti. Ta božja odpodobnost pa se izraža v odgovornem mišljenju ter v otenem delovanju, ki ga vodi vest.

Delo in umetnost. Ker je vsaka pristna umetnost vedno sodobna, je sodobna umetnost izpoved dela kot njene temeljne poteze. Posebno izrazita je v arhitekturi.

Zaključek. Danes smo na podobnem prehodu kot je bil v zgodovini prehod iz kulture lovcev v kulturo kmeta. Osrednje vprašanje danes je vprašanje dela, o katerem naj bi zlasti kristjani mnogo razmišljali. Bodočnost sveta bo odvisna od tega, kdo bo znal DELO globlje utemeljiti, višje ceniti in bolje osvoboditi (76).

Že ta kratek oris vsebine na zunaj majhne knjižice kaže njeno bogastvo. Vsem, ki se za sodobno družbeno vprašanje zanimajo predvsem s pozitivnega vidika, bo dalo delo mnogo gradiva za plodno razmišljanje.

dreš

SLOVENSKI VISOKOSOLSKI ZBORNIK 1956. Zbrali in uredili akademiki Bregant Mitja, Pistivšek Branimir in Gobec Edi. naslovna stran: Petrič Marijan, Tisk: Gobec Edi

Slovenski visokošolski zbornik, ki bo odslej izhajal vsako leto, je nadomestil prejšnji lista Akademik. Zaradi pomanjkanja prostora Zbornik danes samo omenjamo. Več o njem v prihodnji številki.

V R E D N O T E, tretja knjiga 1955 prinašajo naslednjo vsebino: Vinko Brumen, Kretovo politično delo v letih 1900-1907, Alojzij Geržinič, Kaj mora imeti in kaj naj si pridobi umetnik; Božidar Fink, Etičnost novega kazenskega prava; Maver Grebenc, Doneski k zgodovini Stične; Alojzij Odar, Vprašanje o slovenski teologiji; Tine Debeljak, Mickiewicz in Slovenci; Vinko Brumen, Nekatera vprašanja naše kulturne rasti.

javno moralo. Funkcionarji so vedeli, koliko gremo za njimi. Kolikor so želeli in kolikor so mogli prenesti, so pa lahko vedno občutili naša načela. Zanje smo bili nepopoljšji- vi otroci. Torej smo le imeli hrbtenico.

Zal smo eni in drugi videli zedo malo značajev v javnem življenju. Moj partner je moral v diskusiji obzervirati, da se izgublja njegova kasta v materializmu sedaj res dobesedno, ko je na račun skupnosti poneverjala, zlorabljala svoja mesta in tako rušila v mladi generaciji morda bolj kot vsi nasprotniki novi svet, 'našo stvarnost'. Značajni ljudje nasprotne strani, mladi ljudje, moram priznati, so to spoznali prej kot javnost sama, prej kot aparat, ki je ustvarjal javno mnenje. Pri nas ni javno mnenje nekaj spontanega, kar nastane po določenem družbenem procesu, temveč je sugerirano mnenje.

Na naši strani je bilo težje. Najprej so morali prodati svoje prepričanje družinski očetje vseh stanov. Zrel možki je prisel na to, da ni imel več potrebe misliti in odločati po svoje. Nerazumljivo, pa vendar resnično. Tu in tam so bile le prilike, ko bi se mož lahko postavil na lastne noge, pa tega ni storil. Ni imel moči, da bi dal mlademu človeku poguma, da ima tudi naša stvar pravico do življenja, da smo s svojimi nazori o življenju vendarle nekje enakovredni, življenjski, da je naše mesto tudi še v dvajsetem stoletju. Kako redki so bili ti ljudje, ki so nam dajali tak pogum, ceprav nam je bilo prav to edino gonilno sredstvo. Rodisi da je bil duhovnik, profesor, ali pa inženir, v tem primeru je stal nad svojim poklicem, bil je človek ideal, kar je mlade ljudi pritegovalo z vso silo.

V povprečju pa je družba nekaj drugega. O osebnostih ne more biti govora. Dva kolega se v pisarni toliko poznata, kolikor bi mogli ugotoviti razliko med dvema pisalnima strojem, ki jih uporabljata. Prav tako je v delavnicah, prav tako po vlakih, nič drugače med študenti ali na ulici. V vsem ponašanju velja načelo: Na stavljeno vprašanje odgovori tako, kakor vprašujoči hoče, ne pa tako, kakor bi bilo prav. Če oboje kedaj sovpadе, je to samo srečni primer. Za to javno vedenje ve vsakdo, ki se mora ukvarjati s sodržavljanji po kakršnih koli poslih. S temi formami mora biti seznanjen tako kot z zadevami svojega poklica.

Naj se vrnem zopet v razredskaj se prej opozoril le na dva tipa. Ker sem moral gledati v javnosti na vsakem koraku dovolčnosti in maskam v oči, sem seveda to še bolj pozorno opazoval v ozjem krogu.

Človek je imel priliko gledati leta in leta nemogoče ljudi. 'Odgovarjaj tako, kakor vprašujoči hoče' je veljalo še najbolj v študentskih vrstah. Ljudje očitno niso mislili s svojimi možgani. Tak človek ni bil toliko prisenben, da bi jutri še vedel, kaj je danes govoril, da bi jutri ravnal tako, kakor je danes spoznal za pravo. Na te ljudi se ni bilo prav nič mogoče zanesti. Za ubogo ničevno oceno so metali sedmo- in osmošolci izjave o stvareh, ki segajo že v področje osebnega prepričanja, ne le neke študijske snovi. Spominjam se, ko je profesor ob neki priliki mimogrede vrigel misel v razred, da je drugi še opazili niso: 'Mi se še lahko pomenimo, ker se ne bijemo za službena mesta, kar se dogaja med vašimi očeti'. Kako rad bi mu bil odgovoril, da je temu kriva partija, ki plačuje službena mesta po politični zanesljivosti in ne po sposobnostih. Družbena laž in te maske stanejo vladajoči aparat težke denarje. Mir, ki vlada, počiva na eni sami veliki korupciji. Vsakdo lahko sam sodi o tej moči, ki druzi ta družbeni konglomerat.

In vendar se tudi mi v šoli nismo mogli pogovoriti. Plitvi značaji, koristolovci, se sploh niso več zavedali, kdaj so govorili kot maska in kdaj kot človek. Razumljivo je, da je bilo nemogoče imeti kaj skupnega s temi ljudmi. Jaz sem jih vedno rad postavljaj v duhu za deset let naprej, ko bodo po službenih mestih. To bo sele družba!

Kar doživljamo sedaj po delavnicah, pisarnah, vlakih, nam vse priča še o vojni, ko so stali ti ljudje z orožjem drug drugemu nasproti in je razumljivo, da morajo nositi sedaj enako 'uniformo', da ne bi prišlo do novega spopada. To je bil edini možni izhod in v nobeni diktaturi ni drugače.

Kar pa sem videl pri mladini, presega že vse meje. Sedanje šole so ustanove, ki vzgajajo nemogoče ljudi. Tu se vzgajajo mladi birokrati in elita med njimi so prav funkcionarji. Ta človek ne more biti nikoli drugačen, ti ljudje bodo celo življenje 'futrali' podanike o odmiranju države, med tem pa bodo svoj birokratizem specializirali do take stopnje, da ga bo enkrat le odneslo v zrak. Opraviti imamo s človeškim bitjem, ki je tako mizerno, da bi se zjokal, ko gledaš to duhovno revščino.

Ob Prešernovih stihih, ki so bili dani za naslov literarni nalogi, je gospodič prešel na socialno področje, ga dialektično razvijal, ga privedel do idealne komunistične družbe in širokosrčno zaključil svoj umotvor: Pesnik Prešeren, največji slovenski pesnik, je bil komunist. Cankar je bil revolucionar. Askerc prav tako kritik predvsem duhovniškega in redovniškega stanu. Skratka, največji slovenski možje, ne bom jih več našteval, toda verjemite mi, da so vse prevzgojili v komuniste. Linhart je v Maticku že čutil trenje med razredi in le Marks se še ni rodil, da bi mu povedal, da je vsa zgodovina zgodovina razrednih bojev.

Zopet si videl študente, ki so znali grške besede, znali prevesti tekst, besede so nekaj govorile, toda ta moderni človek o tem ni razmišljal. Odgovarjal je na vprašanja profesorja in to je bilo vse. Govorili smo o raznih filozofskih šolah, skratka o poteh, bi mogel reči, po katerih se je že sprehajal človeški duh, toda tudi to ni temu mlademu človeku nič povedalo. Sedel je v šoli kot kup nesreče. In razumljivo prav za prav, kajti razgovor z njim je razgalil njegovo mizerno stanje. Takole nekako je potožil: 'Vera skozi dva tisoč let, organizacija Cerkve in njeno delo - in človek ne ve, ali bi danes temu rekel dejstvo ali izmišljotina. Skratka, ne bom se bavil s temi stvarmi!'. 'No, to pa še kljub temu ostanejo popolnoma 'človeška' razmišljanja o svetu', sem ga podrezal. 'Taki imaš pa danes dovolj in se znanost jim pravijo. Torej me boš pustil, če sem ti že enkrat rekel, da se s tem ne bavim.'

Tem ljudem so popolnoma zamorili mozeg. To so mrtvi, crnogledi ljudje.

V tem duha ubijajočem miljeju sem srečal tudi ljudi, ki so se rodili pod srečno zvezdo. Preteklost jih ni obremenjevala. Okolje, predvsem družina, ni doživela v vojni težkih notranjih pretresov in tako je ta mladi človek gledal nova dogajanja kot izletnik. Njegova duševnost je bila zapostavljena iz iskanjem vzročnih zvezdravnih pojavov, zaključkov pa ni smel narediti, ker je vedel, da bo potem konec njegove uravnovešenosti. Ti ljudje so vesele narave in njihova pot gre daleč od filozofije in družbenih ved. So čisti praktiki.

S tem zaključujem tretjo etapo vzgoje. Naučili smo se izobešati zastavo, kakršno je položaj zahteval, znali smo tudi zakrknjeno molčati in to sta dva pogoja, ki jih je moral abiturient vedeti, če je hotel prestopiti prag univerze ali pisarne.

U N I V E R Z A

S študentom, ki se je vpisal na univerzo, 'proizvajalni proces' še ni bil končan. Dokončni proizvod bo prišel iz četrte faze. Nikoli ne smemo pozabiti, kdo je ta študent, kakšna je bila njegova preteklost. Ko bi prišel

kdo z 'neobremenjeno' duševnostjo na ljubljansko univerzo, bi prav za prav tukaj lahko našel znanje, ki bi se moglo meriti z ostalim evropskim povprečjem. Mislim tukaj in razgledi tukaj na tisto znanje, ki da akademsko izobraženemu človeku svojski pečat; nisem hotel tukaj se izreči sodbe o posrednih fakultetah. Ker jih je srednješolska tendenciozna vzgoja odbila ali pa enostransko vzgojila, so ti študentje že eno leto pred univerzitetnim studijem zavzeli stališče, kako bodo preživeli univerzitetna leta.

Univerzitetni oblasti in študentski organizaciji je bilo težko dati pravilni kriterij ideološke smeri, kajti univerzitetni študij zahteva na eni strani neovirano znanstveno raziskovanje, 'družba' pa pričakuje na drugi strani ljudi z določenim svetovnim nazorom in politično koncepcijo po končanem studiju. To je bil zanje trojanski konj.

Kolikor so mogli stati na trdnih tleh, da so mogli računati, kakšne ljudi bodo dobili po studiju, jim je to zagotovila srednješolska vzgoja, ki je ljudem ubila nagon za samostojno raziskovanje, jim vzela človeško dostojanstvo s tem, da je ta človek mislil o sebi samo biološko, ter slednjič zdresirala te ljudi dovolj strogo, da so imeli večji politični strah kot bi ga v določenih primerih bilo treba imeti. Študentov z zdravim pogledom na študij je pa malo.

Ekonomska in pravna fakulteta. Komunistični manifest in Kapital sta za te študente isto kot nam evangelij. Od alfe pa do omega ga razlagajo, na to kopito ne morejo pridejati nič pametnega in tako smo ostali pri anahronizmu. Marks je bil dovolj previden, ko ni zahteval vere v svoja dela, temveč je rekel, da se naj razvija tako kot bo zahteval položaj v različnih deželah. Življenje samo nam je pokazalo, da so se naši ideologi lotili življenjskih vprašanj precej smesno, da so postavili življenjske norme v taka protislovja, da ne more biti bita govora o kakem študiju.

Druga šibka stran tega študija je v tem, da je ta študent povezan samo z duhovnim svetom, ki je soroden ciljem ideologije, ki jo zastopa univerza. Vrti se samo v socialistični družbi in to še celo v socialistični družbi, ki je še nikjer ni, vrti se v kritikah kapitalizma, k tudi ni več tak kot ga oni poznajo, skratka, ta študij zame ni znanstveno raziskovanje, ki bi dobivalo svoje izsledke iz družbenih procesov, temveč je le 'znanstveno' delo, ki gradi nekaj novega na razvalinah starega in sicer izolirano od sedanjih procesov v domovini sami, še bolj izolirano pa od svetovne javnosti.

Agronomska fakulteta. Slična zadeva. Nihče ne zanika, da ta kader ni strokovno dovolj izobražen. Sploh velja za vse fakultete, da je solidno podajano znanje, ki nima nič opraviti z družbenimi procesi, kajti učne moči kot učni pripomočki odgovarjajo ostalim univerzam. Toda kako naj vpelje agronom svoje znanje v prakso, kje in kakšno bo njegovo mesto, je seveda odprto vprašanje. Socializacija vasi je predpostavka. Student naj orientira svoje znanje v tej smeri. Po končanem študiju - prej ni imel časa razmišljati o tem - pa vidi, da te predpostavke v resnici niti ni. Posledica je, da se ti študentje umaknejo nazaj v mesta in delajo eni po laboratorijih, drugi se bavijo s socializacijo po časopisih, tretji pa uživajo življenje graščaka na velikih posestvih. Kako bo n.p.r. podeželje izgledalo čez dvajsete let, ni odvisno od teh ljudi, temveč od političnih faktorjev, ki odobrijo smer političnega razvoja s političnega gledišča in prav tako tudi finance. Sedaj lahko vidimo, koliko morejo ti visoko izobraženi ljudje koristiti družbi.

Ko sem se l. 1954 vrnil iz Avstrije, sem napisal članek, v katerem sem po opazovanjih v Avstriji prišel do zaključka, da so naši agronomi parazitizirali kmečkega življa. Urednik mi je članek zavrnil, ker je govoril pozitivno o kmetijstvu v nesocialistični družbi, toda svetoval mi je, naj vzamem kot osrednjo misel 'Agronomi-paraziti pri nas', kar sem v članku le mimogrede omenil. Razumljivo je, da tega članka nisem mogel napisati, ker ne bi užalil naših agronomov, pač pa oblast. In debate o oblasti pri nas ne bi nikomur priporočal.

Pomislimo malo na položaj študentov, ki predstavljajo in obljubljajo nov profsorski kader, torej bodoči profesorji vseh predmetov. Razne specifičnosti do odvisne od posrednih predmetov jih bom omenil. Toda eno je skupno vsem. Če si ni bil še kot študent na jasnem, kakšen bo stal pred razredom, kadim naraščanjem, tej odločitvi ne bo ušel pred diplomom. Pomesti bo moral z vso navlako, odpraviti vse predsodke in se postaviti z obema nogama v 'našo stvarnost'. Samo takemu more družba zaupati naraščaj. Naj se je bavil z vprašanji svetovnega nazora znanstveno ali ne - obvezno kot biolog, filozof ali zgodovinar, kljub temu bo moral dokazati, da je trden v materializmu. Da bo to od njega zahtevali, mu je bilo po marsičem jasno. Kako naj bi dvomil v to, ko je videl, da so morali že preprosti učiteljski zapustiti učiteljske prav pred diplomom, ker so trmasto vztrajali pri obisku cerkve. Saj smo že rekli, da učitelj ne hodi v cerkev. In kakšen smisel ima potem upirati se?

Postavimo se na stališče teh študentov in v čas njihovega študija. Kje naj dobe voljo do pravega študija, ki bi ga človek prej zahteval od profesorja kot od inženirja. Jasno mu je dvoje: Kar bom sam čutil in spoznal za prav, mi prav za prav nič ne služi, kajti niti sam ne bom mogel po tem živeti, še manj seveda, da bi smel drugim posredovati. Večina pride tako do zaključka, da je boljše, če se s tem ne ukvarja. Dejstvo je, da se nevedni lažje ukloni kot tisti, ki bi mogel zmote zavrniti. Ukloniti pa se mora vsakdo. Ko ne bi bila ta umetna gojitev 'naše stvarnosti' negovana s tako skrbnostjo, bi že zdavnaj udaril na dan nihilizem in dekadenca današnje generacije v literaturi in v javnosti sami. Pa to dušenje te razkrajajoče sile samo se krepi in smemo pričakovati, da bo nekoč izbruhnili na dan.

Seveda je bilo pričakovati, da je študent biologije drugače opravil s tem vprašanjem kot pa n.p.r. kak matematik. In filozof tudi v nekoliko večji meri kot filozof. Primere bi mogel se naštevati. Z vsem tem sem hotel le opozoriti še na neko dejstvo. V vsakem izmed nas je bilo prirojeno nagnenje in sposobnosti za določeno področje človeške dejavnosti. To nam je bilo dano, čeprav smo bili mnenja, da nimamo kam s tem, ko smo bili postavljeni v to mejeno družbo, ki hoče napraviti iz človeka nemogočo kreaturo in se poslužuje vseh mogočih sredstev ter proizvede tudi neko znanost, ki pa ni več znanost.

Zavidal sem kolege, ki so se odločili za gradbeništvo, rudarstvo, nekeje še tiste, ki so se odločili za fiziko in matematiko. Ponoreti pa je bilo tistim, ki so se zanimali za družbene vede in med te je vrgla božja Previdnost tudi mene. Kolikor bolj si razmišljal, do toliko večjih protislovij si prišel. Kolikor več si videl in vedel, toliko težje je bilo molčati. Ko sem se vrnil iz Avstrije (1954), se mi je zdelo, da sem padel v deželo, ki bi jo znal opisati samo pisatelj, ki se razume na pravljični svet in v tem svetu naj bi imeli glavno vlogo detektivi. To bi bila moderna pravljičica, ki bi pokazala našo stvarnost v pravljični obliki v drugem smislu kot so jo naši kulturni delavci posredovali našim malčkom. To zahteva malo fantazije in kar čutili boste, kakšne dogodivščine bi vas srečale v tej družbi.

Zoi se mi, da sem s tem prikazom življenja povedal več kot če bi našteval dejstva za dejstva: vse založbe

Zdi se mi, da sem s tem prikazom življenja povedal več kot če bi našteval dejstvo za dejstvom kot: vse založbe tiskajo samo marksistično literaturo, za duhovnika ni prostora v šoli; se več v zadnjih letih so uvedli nov predmet-moralke, kjer se je mladinec podrobno ukvarjal z modernim evangelijem. Ta pritisk pove v resnici več, kajti izključuje resnično vsako drugo misel v družbi s tem, ko je mladino zdresiral tako daleč, da je priznala etiketo svojih službenih mest.

Take možnosti so torej dane mladi generaciji, da sama po svojih spoznanjih kdaj odloči o bodočnosti svoje domovine, take so torej možnosti elite, ki naj bi dala nadstavbo družbi svojega časa.

Tudi s kmečko in delavsko mladino so imeli lepe načrte. Manjša koncentriranost predvsem na podeželju in različna vzgojna sto, najin druge okoliščine delavske mladine pa so zelo oteževale delo novih evangelistov.

Toda voditelji so že vedeli, zakaj morajo tudi med to mladino sistematično delati. V različne delavske revirje se je zbrala mladina iz vseh mogočih krajev, iz delavskih družin, pa tudi iz kmečkih. Bili so zelo različni po svoji preteklosti predvsem, če pomislimo, da je tisti, ki je sodeloval v vojni na tej ali tisti strani. Drugič so tudi zelo močno vplivale navade domačega kraja - ne morem reči ravno vzgoja.

Vse to je torej dala mladinska organizacija kratko malo na seznam. In zakaj? Etiketa delavčevega mesta je bila, da je bil v organizaciji, da se je v njej udeleževal in živel po njenem statutu. Vsakdo se mora zavedati, da je v domovini organizacija nekaj posebnega. Kdor opazuje njeno delo, njen vpliv na javnost, ne bo imel predstave o nekem kolektivu s tolikimi fanti in tolikimi dekleti, temveč to takoj abstrahira v neko skupnost, ki je zmožna izvrševati te in te funkcije.

Torej ne poedinci, marveč organizacija je protestirala proti Vatikanu, ko je šlo za Trst. Če bi protestirali poedinci, bi se morda spomnili koga drugega. Ker pa niso tega storili oni, temveč organizacija, je bil to Vatikan. Poedinci so samo ta akt izvršili, ko so vpili po cestah proti Vatikanu. Ob takih prilikah vidimo to satansko zvezo. Tu ni mladinec postavljen prav nič v drugačen položaj kot vojak, ko je enkrat na jurišnem položaju. Naprej za poveljem ali pa kroglo v tilnik!

Marksistični sestanki, debatni večeri in drugo so bili samo za to, da bi prevzgojili, kar se prevzgojiti da, ostalo pa izolirali. Pri vsakem so morali vedeti, s kom imajo opraviti. In kar je največje vrednosti za vodstvo kolektiva, je dejstvo: če imajo zavedne mladince - moram reči mladinsko organizacijo - potem si lahko privoščijo vse mogoče. Udarniško delo: Nihče ni smel imeti osebnih tezav, ki bi imele prednost pred koristmi družbe - kar pa vedno niti koristi niso bile. Tako vidimo, da so zaradi fanatizma vodstev mladinskih organizacij delali kolektivi tudi po tri mesece zastoj in so jih preživljali tako enostavno kot Italijani svoje mule. Na dnevnem redu je bilo udarniško delo po urah, torej neplačane nadure, kakor jih ima delavec na Zapadu. Te dobe šele takrat, če je podjetje dovolj rentabilno, sicer pa se žrtvujejo za našo stvarnost. Če kdo ni mogel, je bil seveda sumljiv in so iskali vse druge vzroke prej kot pa socialno bedo. To za njih ni vzrok, saj so partizani v vojni zmogli še mnogo večje žrtve za lepšo bodočnost. Borili so se, da imate vi mladinci sedaj svobodo. Vidim, da sem že kar zašel v govoranco. So pač imele privlačno moč in mene še danes pritegnejo.

Prenoro je že, če pomislimo, kaj zmore organizacija v primeru proračuna v podjetju. Ljudje se iz nekega nerazumljivega prepričanja od povedo lastnemu zaslužku. Ko je postavljeno vprašanje, koliko bo dalo podjetje v državni sklad, je v podjetju kar tekovanje med organizacijami, katera bo pristala na višjo vsoto. Razumljivo pa postane to takoj, ko zopet abstrahiramo te delavce, ki so pri takem zborovanju navzoči z dušo in telesom. To pa seveda nič ne pomeni, ker pač tekmujejo med seboj organizacije. Osebe občutijo samo rezultat teh pogajanj, to je manjšo plačo. To je torej nekaj nerazumljivega. V Avstriji sem videl, da so se delavci potegovali za nekaj grošev, pri nas pa je mogel delavec 'radevolje' prepustiti četrta plače. Kako je to mogoče, bolje, da ne razmišljam.

Če je študent po vseh teh homatijah brez glave, je vsaj toliko na boljšem, da to ve, toda delavec niti tega ne ve. Z večnim menjavanjem cen in visine plače so ga že tako zmešali, da misli, da vedno več zasluži, toda petnajstega v mesecu je navadno s svojim denarjem že pri kraju, ker je bilo toliko obveznosti vseh vrst, da so hitro dobili denar zopet nazaj. Marks je znal za svoj čas to dobro opisati. Sedaj bi šele imel dela, če ga le ne bi ti novi kapitalisti prevzgojili, da ne bi vedel, predno bi se zavedel krivice, kaj je belo in kaj je črno, kakor se to sedaj dogaja z delavci.

Proti tej bolezni ni zdravila. Tega ni krivo gospodarsko neznanje, temveč politika vladajoče klike. Tudi tako organizirano podjetje bi bilo lahko rentabilno in v mnogih primerih tudi je, toda delavec je kljub temu pritrgan za svoj zaslužek. To vpije v nebo! Sem je dovedla organizacija. Ti ljudje jadikujejo pri sebi inznancih, toda kot 'organizacija' odločajo sami proti sebi.

Ker je na kmetih vse odpovedalo, kar so poizkusili, ni čudno, če tudi pri mladini niso uspeli. Tukaj prebivajo še edini ljudje, ki niso organizirani po številnih organizacijah, kjer bi jih vedno pitali s frazami k 'naši stvarnosti'. Seveda ne morem s tem trditi, da ta mladina ni poizkusila, kaj je socialistična misel in načrti, ki naj bi se izvedli pod geslom; zblizanje mesta in vasi.

Pri mladini zadržnikov so na prvi hip uspeli. Predvsem prva leta je šlo kar dobro, ko so pili in jedli po raznih mitingih. Potem pa je vse propadlo, ker ni bilo šolanega vodstva za nov evangelij. Vedno in vedno so povdarjali v mestih, da je treba imeti stike s podeželjem. Na deželi pa je bilo težko dobiti mladino skupaj. Do prireditve z igro, kar je edino moglo privabiti mladino, je prišlo malokdaj. Strokovna predavanja so bila tudi preveč tendenciozna za zadržni sektor in so tako na splošno odbijala.

Najbolj v živo je zadel roizkus, ko so tudi kmečko mladino prisilno organizirali v delovne brigade za kočevske gozdove in državna posestva v Vojvodini. Ta mladina se je zdesetkana vrnila nazaj na vas. Drugi so jo ubrali v mesto. Kmetijstvo teh izgubljenih delovnih moči ni moglo nadomestiti s stroji in tako je moral preostali del bolj garati, da je zadostil obvezni oddaji in je dobesedno tlačnil. Ni da bi govoril! V istem času so nam v šoli pripovedovali, kako je bilo v fevdalnih časih, potem v predvojni kapitalistični Jugoslaviji in kako je danes. Toda pri tem sem imel čudne občutke, kajti ti fevdalni gospodje in kapitalisti so mi zaprli očeta, ko ni mogel dovolj odmeriti državi. V čem je torej razlika? Bil je zaprt na okraju in ne pri graščaku.

Zenskega sveta niso mogli nič več ujeti, ko jim je nekrat ušel po tistih nejasnih prvih letih, ko je moralo vse iti za njimi. Drugo pa je z moško mladino. Ta ima predvojaško vzgojo. Preizkusni kamen zanje pa je vojaščinal. Tukaj pridejo v roke šolanim ljudem kar za dve leti. Pritisk izvajajo kar po vojaško. In še lepše, Srb, ki je doma varoval ovce, uči sedaj Slovence nov evangelij. Iz vojske so prisli ti fantje nekako spremenjeni, tuji, toda po dobrem letu jih je domače okolje spet potegnilo v stari tir. Da je med kmečko mladino tako malo 'odpadnikov',

KATOLIŠKI SOCIALNI TEDEN V TORONTU

Razgovori
in razgledi
st. 7-8., str. 146.

Od 18. do 20. novembra 1956 so priredili v Torontu 4. katoliški socialni teden za angleško govoreči del Kanade. Osrednja tema je bila letos: 'Socialni nauk Cerkve in vzgoja'.

Prišel se je v nedeljo popoldne v stolnici sv. Mihaela, kjer je kardinal McGuigan kot pokrovitelj tedna pozdravil vse člane kanadske hierarhije in delegate, ki so prisli iz vseh delov Kanade. Kardinal je izrazil upanje, da bo temeljit študij socialnega nauka Cerkve in njegova naobračba na vse vrste vzgojnih ustanov rodila bogate sadove za širjenje tega nauka in njegovo naobračbo na vsakdanje življenje. Nato je nadškof Panico, apostolski delegat za Kanado, razvijal misel o tesni povezavi liturgičnega življenja Cerkve s katoliškim socialnim naukom. S sveto maso, ki jo je daroval torontski kardinal in pri kateri je pel stolnični deski zbor (msgr. Ronan), je bil uvod zaključen.

Zvečer je uvodnemu delu konference predsedoval kardinal McGuigan. Po pozdravu je v izvlečku prebral pismo sv. Očeta, ki ga je poslal po namestniku državnega tajnika msgr. A. Dell'Acqua v pismu povdarja sv. Oče najprej važnost praktične naobračbe socialnega nauka Cerkve, ki sta ga svetu razglasila njegova prednika v Rerum novarum in Quadragesimo anno. Ta naobračba mora biti posebno v tako razvrzanih časih natančna in podrobna zlasti na delavskem in gospodarskem področju. Nato papež ponovno povdarja, da je socialno vprašanje predvsem versko in moralno vprašanje ter da zato Cerkve ne le upravičena, marveč tudi dolžna učiti katoliški socialni nauk. Ostali del pisma je posvetil sv. Oče silni važnosti in veliki odgovornosti, ki jo imajo katoliški vzgojni zavodi, da v zadostni meri teoretično in praktično usposobijo mladino v socialnem nauku Cerkve. Papež pravi dobesedno: 'Katoliški socialni nauk mora postati v naših dneh bistveni del izobrazbe krščanske mladine'.

Škof Carroll iz Calgaryja je v govoru ponovno povdarjal nujnost ne le teoretičnega znanja katekizma, marveč tudi praktičnega uveljavljanja v življenju, kar v bistvu uči obe socialni okrožnici Leona XIII. in Pija XII. Zapoved ljubezni do bližnjega mora sodobni katoličan uresničevati v vseh panogah življenja in v vsem odnosu do družbe. Obžaloval je pomanjkanje zanimanja za socialni nauk Cerkve med katoličani-tako verniki kot duhovniki v angleško govorečem delu Kanade.

V ponedeljek dopoldne je bil referat: 'Učenje katoliškega socialnega nauka po župniji' (preč. g. Francis McGoey) popoldne pa so delegati v posameznih skupinah razpravljali o študiju katoliškega socialnega nauka v domu, osnovni šoli, katoliških dobroteljskih organizacijah in župnijskih društvih. Na večernem zasedanju je govoril škof MacDonald iz Antigonisha, znanega središča združenega in socialnega gibanja, ki ga širi univerza sv. Frančiška Ksaverija. Govoril je o učenju kat. socialnega nauka Cerkve v semeniščih in noviciatih. V uvodu je povdaril, da bi morali vsi katoličani poznati dobro socialni nauk Cerkve. Po zaslugi Cerkve postaja socialna znanost vedno bolj razširjena. Katoliški socialni nauk sam ni nov, nova je le razlaga, nova naobračba v praktičnem življenju. Cerkve črpa socialni nauk iz teološkega nauka. Graditev novega katoliškega socialnega reda bo uspešna le tedaj, kadar bomo v socialni nauk Cerkve resnično verovali in po njem živeli. Socialni nauk je nauk ljubezni - med posamezniki, med stanovi, nauk ljubezni v vsem udejstvovanju človeške družbe. Ljubezen mora biti gonilna sila. Zato je nujno, da udeleženci tega tedna poneso socialni nauk Cerkve v vse predele širne Kanade, prezeti z dejavno ljubeznijo. Čas se izredno hitro spreminja. Poleg zunanjih sprememb se spreminja tudi notranje življenje. V začetku tega stoletja je bil katoliški duh se močan, danes pa je laicizem že nevarno vdrl tudi v katoliške vrste, kar se zlasti pozna v katoliških družinah. Poleg laicizma sta pustili slabe posledice v družinah in poedincih še socialna krivica in ekonomska kriza. Že na 1. socialnem tednu v Antigonishu (1953) je bilo sklenjeno, da se uvedejo v vseh semeniščih posebni tečaji za študij socialnega nauka Cerkve. Mnogo semenišč prireja še posebne počitniške socialne tečaje za semeniščnike. Dobri učitelji, duhovniki ali laik, bo porabljal poleg teorije še praktične zgleds iz vsakdanjega življenja. V vedno se boreči človeški družbi ne sme dober duhovnik nikoli izgubiti izpred oči duhovnega in telesnega blaga zaupanih mu duš. Prva dolžnost katoliškega duhovnika in laika je, da prinaša svetu vedno novo pomlad socialnega nauka Cerkve, ki izhaja iz blagovesti uveljavljene Besede.

Po govoru so se udeleženci razdelili v skupine: duhovniki, redovnice in dve skupini laikov. Iz končnih resolucij, ki so jih podali voditelji teh skupin, je bilo razvidno, da je bila debata v vseh skupinah živahna ter da so se delegati - razen morda kake starejše osebe - zavedali važnosti stvarine ter pri debati resno sodelovali.

V torek dopoldne je bila glavna govornica dr. Doris Boyle, profesorica ekonomije na univerzi sv. Frančiška Ksaverija. Govorila je o študiju katoliškega socialnega nauka Cerkve v višjih šolah, kolegijih in univerzah. V referatu je zlasti povdarjala, da socialni študij na katoliških višjih šolah in univerzah se daleč ne zadostuje sedanjim družbenim potrebam. Pomanjkanje tega študija se odraža v zadržanju inteligence do delavskih unij. Katoliški inteligentje bi morali biti moralna opora delavstvu v njegovi borbi za pravice, pa stoje često ob strani, če jim niso celo nenaklonjeni. Dejala je, da je škandal in sramota za družbo, delavstvo in industrijalce, če ni delavske unije v podjetjih, kjer je zaposlenih več kot 10 delavcev. Utemeljevala je tudi potrebo po uniji srednješolskih in univerzitetnih profesorjev. Razprave posameznih skupin po njenem referatu so bile izredno zanimive, le škoda, da je bil čas tako kratko odmerjen. Na popoldanskem zborovanju je govoril preč. g. A. L. Meloche o učenju katoliškega socialnega nauka preko dekanijskih konferenc, zaprtih duhovnih vaj in dnevnih rekolekcij.

Socialni teden se je zaključil v torek zvečer z banketom, ki se ga je udeležilo poleg kardinala in apostolskega delegata 22 nadškofov in škofov. Glavni govornik je bil kanadski ministrski predsednik Louis St. Laurent. Najprej je na kratko obnovil vsebino socialnih okrožnic Rn. in Qaa, nato pa je navajal, kaj je kanadska vlada pod njegovim vodstvom storila za kanadske državljane v duhu teh okrožnic.

France Turk

Mladinska vzgoja (nadaljevanje)

Je vzrok ta, da pri njih niso mogle dolgo obstojati sanje o lepem življenju v socializmu, če so že pri nekaterih v začetku. Bili so preveč povezani z bolečimi realnostmi.

Lahko je govoriti o dogodkih kakor so zapori, rušenje cerkva na prometnih točkah, omejitve zvonjenja, odstranitev kriza, pobeg preko meje, kajti to so stvari, ki razburijo ljudi, jih opozore na nekaj, kar se je zgodilo proti njihovi volji, toda drugače je z vprašanjem vzgoje, ki se odvija počasi pod masko na eni strani in s politično avtoriteto na drugi. Upam, da mi je uspelo dati majhen pogled v to presnavljajočo se družbo.

Lučvik Krški

GEOLOŠKI KONGRES

Razgovori
in razgledi
st. 7-8., str. 147

Dvajseti mednarodni geološki kongres je bil letos od 4. do 11. septembra v Mexico City. Kongresa se je udeležilo okrog 3500 geologov iz najrazličnejših dežel vsega sveta. Naravno je, da so bili najštevilnejše zastopani geologi iz sosednjih ZDA, poleg Mehikancev, ki so bili gostitelji. Sama sem se udeležila zborovanja kot zastopnica ontarijske Hydroelectric Power Commission.*

Na zborovanju je bilo 6 uradnih jezikov - španski, angleški, francoski, nemški, italijanski in ruski. To dejstvo je povzročalo mnogo komplikacij zlasti pri debatah, včasih tudi komične situacije. Predavanja so bila razdeljena na 15 skupin s povprečno 8 predavanji na dan. Zaradi odsotnosti nekaterih predavateljev je žal nekaj predavanj odpadlo. Poleg tega je bilo še 5 simpozijev kot o petroleju, krednih formacijah, manganovih ležiščih in slično. Zasedalo je tudi 10 komisij z različnimi predmeti kot izdajanje geološke karte Afrike, stratigrafija, glinasti minerali itd.

Zasedanja so bila v prostorih mehiške univerze, ki je majhno predmestje zase v južnem delu Mexico City. Obsega povsem nove stavbe najmodernejšega sloga, ki so polne arhitektonskih in barvnih domislekov ter okrašena z mnogimi simboličnimi barvastimi mozaiki. Največji vtis napravi nedvomno zgradba vseučiliške knjižnice. Zunanje stene zgornjih nadstropij so vse pokrite z mozaiki, spodaj ležeče čitalnice pa so obdane s steklom. Široka proga oniksovih plošč oddeli nadstropja čitalnic od zgornjih brezokenskih shramb za knjige.

Zasedanje je pričel predsednik mehiške države g. Adolfo Ruiz Cortines v zgradbi narodnega auditorija, zaključno zborovanje pa je bilo na univerzi. Zaključna točka je obsegala kratke govore v jezikih vseh onih dežel, kjer so bili prejšnji mednarodni geološki kongresi.

Prihodnji kongres naj bi bil čez 4 leta v Kopenhagenu na Danskem, pri pripravi pa bodo sodelovale tudi vse skandinavske dežele (Norveška, Švedska in Finska), v katerih bodo predvidoma organizirali zelo zanimive geološke ekskurzije.

Pred zborovanjem in pozneje je bilo 32 različno dolgih geoloških ekskurzij, pa tudi mnogo krajših izletov v okolico mesta, ki je zgodovinsko in arheološko izredno zanimiva. Gostitelji so nudili tudi mnogo zabavnih in kulturnih prireditev, da bi seznanili udeležence z mehiško narodno samobitnostjo, tradicijo in z načinom vsakdanjega življenja. Tako so en večer posvetili folklori, kjer je bilo videti pestre, večinoma bogato vezene narodne noše, v katerih so izvajali narodne plese od starih indijanskih pa do tipično španskih. Drug večer so prikazali v palači umetnosti slikoviti mehiški balet. Izostala tudi ni njihova jahalna in kavbojska spretnost, t. zc. Charro. Kdor je hotel, si je lahko ogledal tudi bikoborbe.

dr. Ljudmila Dolar-Mantuani

*Iz Jugoslavije sta bila dva geologa, en Srb in en Makedonec. Slovenci in Hrvati niso bili zastopani.

ODMEVI

Prav lepa hvala za poslano zbirko RiR. Sem jih takoj vsaj površno pregledal - za podroben študij skoraj ne ujamem časa. Moram reči, da je revija vredna kar najbolj resnega vpoštevanja in vam čestitam. Objavljal bom v MISLIH Vašo ponudbo, da bi pošiljali tudi tukajšnjim interesentom...o' P. Bernard Ambrožič, Avstralija.

V RiR sem zanimanjem prebral članek Avtomatizacija. Vprašanje me zanima.

Res je, da se z uvedbo avtomatizacije zviša produktivnost. Znižanje produkcijskih stroškov pa ni tako veliko kot se je mislilo. Zvišajo se namreč stroški za popravila in vzdrževanje strojev. Potrebuje se več in tehnično zelo sposobnih delavcev in inženirjev za popravila in vzdrževanje. Nadomestni deli so zelo dragi. Pokvare so zelo pogoste, izraba gotovih delov sorazmerno zelo hitra.

Zahteva se amortizacija na kratko dobo, največ 5 let. Navadni stroji se v splošnem amortizirajo v 15 ali 20 letih. Zato podjetja potrebujejo več kapitala in jamstvo, da je popolnoma izrabljena produkcijska zmogljivost podjetja.

Avtomatizacija je mogoča v velikih obratih in celo tukaj se mora omejiti na mehanično, petrolejsko in kemično industrijo. Na drugih področjih si bo bolj težko utirala pot do uspehov.

Dejansko avtomatizacija ne predstavlja zmanjšanje delovne zaposlitve, ampak prenos zaposlitve iz enega področja na druga nova področja. Zahteva pa boljše tehnike in delavce.

Nasproti tej zahtevi pa sodobne šole in univerze ne vzgojijo dovolj kvalificiranih tehnikov in strokovnjakov. Kvaliteta absolventov je na splošno slaba.

Izraba prostega časa je velik problem. Ljudje so civilizirani, a slabo vzgojeni. Manjka kulturne in moralne vzgoje. Mati bo vrnjena domu in družini. Več možnosti za razvedrilo in zabavo pa bo tudi nudilo več možnosti za kršenje zakonske zvestobe, ki je že itak precej zrahljana.

To je nekaj misli, ki so se mi pojavile ob čitanju članka. Problem je važen in vreden zanimanja in študija. Gotovo boste še kaj objavili, ali ne? Avgust Horvat, Argentina

UREDNIK POROČA:

Zaradi selitve in zamude v nabavi novega pisalnega stroja - crke c, z, s, so šele komaj prispele, ko je bila večina številke ze štipkana - izhaja ta številka kot dvojna in še to z zamudo. Upam, da bo nekoliko izboljšana tehnična oprema zamudo vsaj nekoliko opravičila.

Izboljšano obliko RiR so omogočili:

g. Stane Šubelj z brezobrestnim posojilom denarja za nakup novega pisalnega stroja s tiskarskimi črkami.

preč. g. Friderik Renner z nabavo stroja, in

c. sestre laičnega reda Srca Jezusovega, ki so brezplačno tiskale glavo v svoji tiskarni sv. Jožefa.

Vsem iskrena hvala!

Prihodnja številka bo izšla predvidoma koncem januarja, ker je bilo za to številko gradiva preveč in je moralo izostati celo več stalnih zaglavij (Pogled v revije). Posvečena bo predvsem t. zv. pluralističnemu gospodarstvu. O tem so razpravljali lani na letnem zborovanju katoliških ekonomov v ZDA.

TISKOVNI SKLAD:

RiR so brezplačno na razpolago vsakomur, ki se zanje resno zanima. Ker pa so z njimi vendarle združeni tudi troški, so prispevki za tiskovni sklad seveda dobrodosli in bodo to delo olajšali. Prispevke bom odslej objavljala. Prvič je prispeval 5.-\$ g. Stane Šustersic iz Clevelanda. Njemu in prejšnjim darovalcem iskrena hvala.

EKSTENCIALIZEM

Razgovori
in razgledi
št. 7-8., str. 148.

Na 3. filozofskem večeru SKA je predaval dekan slovenske teološke fakultete dr. Ignacij Lenček o problemu božjega bivanja v eksistencializmu. (3. novembra 1956)

Uvodoma je predavatelj omenil, da zadenemo pri preučevanju človekove eksistence nujno na vprašanje, ali Bog biva ali ne. Če je, potem se prazno napolni, absurdno dobi svoj smisel, obup se spremeni v upanje, nemir v občutek mirne varnosti v božjih rokah. Eksistencialisti delimo v ateiste in verne. Kot zastopnike prvih je imenoval Sartreja in Heideggerja, drugih pa Kierkegaarda, Jaspersa in Marcela.

Ena temeljnih tez Sarteovega sistema, je, da ni Boga. Na mestu, kjer bi moral biti Bog, so samo gnus, praznosta, nič. Čeprav je njegov ateizem absoluten, trdi, da je samo provizoričen. Njegovi dokazi, dani Boga, so predvsem trije: 1) Če bi bil Bog stvarnik človeka, bi ga bil moral ustvariti po svoji zamisli, ideji; to pa ni mogoče, ker bi moral biti esenca-bistvo pred eksistenco-bitje. 2) Človek je svoboden; če bi Bog bival, ta svoboda ne bi bila popolna. 3) Sartre loči bitja, ki vedno nastajajo, ki delajo svojo bit - to je človek in pa stvari, ki so nekaj dokončnega, danega. Bog bi moral imeti obe značilnosti, to pa ni mogoče. Proti tem trditvam je postavil predavatelj najprej nekaj splošnih opomb, potem pa vsako posebej ocenil. Sartre prizna za resnico samo to, kar sam doživlja. Sam priznava, da še nikdar ni doživel religioznosti. Ali sme gluhi trditi, da glasba ne obstoja? Sartre se je zaprl v svoj sistem in taji vse, kar vanj ne gre. To pa ni znanstveno. Dalje Boga počlovečuje, način človeškega mišljenja in delovanja prenaša na Boga. Prvi dokaz zmotno trdi, da je najprej eksistenca in nato esenca. Drugemu dokazu ugovarjamo: Človek je res 'ujet' v človeško naravo, vendar je duhovno svoboden, lahko se odloča za in proti. Bog ravna s človekom kot svobodnim bitjem. Kljub božji previdnosti je človek svoboden - na kakšen način, to je skrivnost. In končno je vzel Sartre v tretjem dokazu ločitev iz kroga bitij iz stvarstva. V Bogu ni protislovja, ker je polnost, duhovnost in dejavnost.

Heideggerjev ateizem Boga niti taji ne, pa tudi ne priznava. Bavi se samo z osvetlitvijo človeka iz njegove eksistence in ne načena vprašanja-odkoda? Njegov sistem je odprt za Boga. Kaj drugega je namreč tisti 'je', ki vrže človeka v svet kot Bog in tisti 'nič', ki je 'ne bitje' in osnova vsega, kar je kot naš Bog.

Eksistencialisti, ki verujejo, priznavajo, da Bog biva, a po njihovem ga razumsko ni mogoče dokazati. Pravijo, da tradicionalni dokazi o bivanju božjem, ki slone na vzročnem načelu, ne sežejo do Boga. Vendar, če ga ni mogoče dokazati-pravijo še ni rečeno, da ga ni. Tudi ti zastopniki eksistencializma ne ločijo metafizične vzročnosti od fizične. Fizični determinizem res ne seže do Boga, fizični vzrok deluje nujno, Bog pa je svoboden. Bog je polnost, ni pogojeno bitje, ima sam v sebi svoj razlog. Dalje trdijo, da ti dokazi vzročnosti vodijo morda res do prvega vzroka, ne pa do osebnega Boga, ki ga doživimo subjektivno. Pri tem pa ne pomislijo, da religiozno spoznanje ne sloni samo na čustvu, doživljanju, ampak mora imeti svojo osnovo v umu. Verjetno je res, da sami suhi dokazi ne pripeljejo človeka k Bogu, velikokrat gre pot k Njemu preko stvarstva, ki ga občudujemo in o njem razmišljamo. Vsaka stvar je božje delo in zato nujno kaže Nanj. Da moderni človek tako težko spozna Boga, je vzrok v dejstvu, da ima veliko večji smisel za tehnični svet, da mu je metafizični svet tuj, zaprt. To bo posledica Kantovega pretiranega dvoma v metafizični dokaz. Izvestnost pri iskanju Boga ni tako razvidna kot pri matematičnem dokazu. Človek lahko uvidi z umom, da je Bog, vendar je njegov pristanek svoboden. Poleg umske sposobnosti je potrebna tudi duševna pripravljenost.

Po Kierkegaardu je vera skok-človek se znajde pred ničem in ne preostane mu drugega kot vera ali blaznost. Vera je odločitev, ki se ne opira na nič trdnega. Vera ni trdnost, gotovost, je neprestano teženje k Bogu in odmikanje od Njega. Za nas pa vera brez utemeljitve, brez spoznanja ni vera, ampak fanatizem. Če ne morem spoznati Boga, je skok v vero negotov, lahko tudi skok v prazno, vendar pa je pravilno nakazana dinamika verovanja proti suhi racionalistični veri. Za Jaspersa je vera samo osebno, čustveno doživetje - vera je le moja vera, drugemu je ne morem dati, lahko mu samo pomagam, da pride sam do nje.

Moderni človek je izgubil zaupanje v svoj um, zato je šel od uma k srcu-čustvu. Boga sluti, išče Ga v temi in Ga ne najde. Naloga krščanske filozofije je, da se približa iščočemu in mu v temi prižge luč. Scholastična filozofija mora razjasniti probleme bolj na oskoben način, iz notranjih doživetij. Pot, ki vodi do tega, gre od Avgušтина preko Bonaventure in Pascala do Newmana.

Po skoraj dveurnem predavanju je bila kratka debata, ki se je sukalca predvsem okoli vprašanja, kako najti pravo pot približati se eksistencialistom, da bi jim olajšali pot do Boga in vere.

P. V.

Krščanski eksistencialisti

Dr. Fischl navaja v zgodovini filozofije naslednje krščanske eksistencialiste: Peter WUST (1884-1940): dela Die Auferstehung der Metaphysik 1920, Naivitaet und Pietaet 1925, Die Dialektik des Geistes 1928, Ungewissheit und Wagnis 1937, peta izdaja 1952, glavno delo; Ein Abschiedswort 1940, Im Sinnkreis des Ewigen 1954. Theodor HAECKER (1879-1945), Ferdinand EBNER (1882-1931) pa tudi Romano Guardini (*1885 v Veroni) ter Michael Pfliegler (*1891, profesor na Dunaju).

Ali je krščanski eksistencializem možen?

Odgovori so različni. Ko je Peter Wust predložil svoje glavno delo kardinalu von Gallenu, mu je ta izjavil: 'Moje versko življenje mi ni nikaka negotovost in moje stremljenje po zveličanju mi ni tveganje, marveč popolna gotovost'. Fischl pravi: 'Tudi bomo morda v bodočnosti govorili o 'krščanskem eksistencializmu', ne smemo pri tem prezreti, da bo imel ta izraz potem bistveno drugačen pomen kot pri klasičnih filozofskih eksistencializma (V. tr. 282.). J. B. Lotz je mnenja, da ni samo možen, marveč polnost pravega eksistencializma (Ist christliche Existenz-philosophie moeglich? Stimmen d. Zeit 148:1950/51, str. 183-187). J. Maritain govori o eksistencializmu sv. Tomaža (Gloria Dei 2, 1947, str. 1-18). Pij XII. v okrožnici Humani generis (12. avg. 1950) 'Eksistencializem se ne briga za nespreneljivo bistvo stvari ter posveta pozornost le 'eksistenci' posrednih predmetov'. Ker nihče ne more živeti izven svojega časa, je povsem naravno, da se kažejo značilnosti eksistencializma tudi pri katoliških filozofih, čeprav ne prevzamejo sistema v celoti (dober primer sta bila voditelja povojne nemške katoliške mladine Guardini in Pfliegler; celo meni je rekel prof. Fischl, ko je prebral disertacijo o zakonu in družini, da sem eksistencialist, ko še dobro vedel nisem, kaj je ta filozofija. Eksistencializem v pojmovanju klasikov je gotovo daleč od krščanstva, ker ne priznava objektivne resnice in nujno ne more priznati niti dogem niti nespreneljivih нравnih načel, pa tudi ne občestva Cerkve. Tudi celoten odnos kristjana do sveta in življenja je drugačen kot pri eksistencialistu, ker ve, da je vse ustvarjeno dobro, ker si je nad vsemi težavami upanje in ker smrt zanj ni konec življenja, marveč prehod v polnejše življenje.